

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102004/B/2023/36145173627938052

**NETRADIČNÉ FORMY CESTOVNÉHO RUCHU A ICH
ROZVOJ NA ÚZEMÍ SR**

Bakalárska práca

2022

Simona Novotná

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

**NETRADIČNÉ FORMY CESTOVNÉHO RUCHU A ICH
ROZVOJ NA ÚZEMÍ SR**

Bakalárska práca

Študijný program:	Podnikanie v cestovnom ruchu a službách
Študijný odbor:	Ekonomika a manažment
Školiace pracovisko:	Katedra služieb a cestovného ruchu
Vedúci záverečnej práce:	doc. RNDr. Pavol Plesník PhD.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som záverečnú prácu vypracovala samostatne,
a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

podpis študenta

ABSTRAKT

NOVOTNÁ, Simona. *Netradičné formy cestovného ruchu a ich rozvoj na území SR*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra služieb a cestovného ruchu. – Vedúci záverečnej práce: doc. RNDr. Pavol Plesník PhD. – Bratislava OF EU, 2023, 53 s.

Hlavným cieľom bakalárskej práce na tému Netradičné formy cestovného ruchu a ich rozvoj na území SR, kde sme sa rozhodli bližšie venovať temnému cestovnému ruchu, je využiť primárny potenciál Slovenska a blízkeho okolia na tvorbu novej produktovej línie, ideového zájazdu po vybraných miestach temného turizmu. Práca pozostáva zo 4 kapitol. Okrem textu ju tvorí aj 9 grafov, 2 schémy, 8 tabuliek a 12 príloh. Prvá kapitola práce sa zaoberá súčasným stavom riešenej problematiky doma a v zahraničí. Z teoretického hľadiska v nej vysvetľujeme cestovný ruch, jeho druhy a formy, netradičné formy cestovného ruchu, temný cestovný ruch a jeho členenie. V druhej kapitole je priblížený hlavný cieľ práce, ktorý pozostáva z čiastkových. V tretej kapitole práce je vysvetlená metodika práce, na základe ktorej sme postupovali pri zostavení celej práce. Posledná, záverečná kapitola, je najdôležitejšou časťou práce, keďže je v nej zahrnutá celá praktická časť. Jej náplňou je vlastný prieskum – dotazník, ktorého cieľom bolo zistiť povedomie o tejto forme turizmu a zistenie záujmu o zúčastnenie sa na takomto type zájazdu. Taktiež je v nej zhodnotený primárny potenciál temného cestovného ruchu na Slovensku a blízkom okolí. Na základe toho boli potom vybrané najzaujímavejšie miesta Vyšehradskej štvorky, ktoré sú zakomponované do 6-dňového ideového návrhu zájazdu.

Kľúčové slová:

Temný cestovný ruch, cestovný ruch, zájazd, itinerár

ABSTRACT

NOVOTNÁ, Simona. *Non-traditional forms of tourism and their development on the territory of the Slovak Republic*. - University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of Services and Tourism. Leader of the Bachelor Thesis: doc. RNDr. Pavol Plesník PhD. - Bratislava OF EU, 2023, 53 p.

The main objective of the bachelor thesis on the topic Non-traditional forms of tourism and their development on the territory of the Slovak Republic, where we have decided to take a closer look at dark tourism, is to use the primary potential of Slovakia and the surrounding area to create a new product line, a conceptual tour of selected places of dark tourism. The thesis consists of 4 chapters. In addition to the text, it consists of 9 graphs, 2 diagrams, 8 tables and 12 appendices. The first chapter of the thesis deals with the current state of the issue at home and abroad. From the theoretical point of view, it explains tourism, its types and forms, non-traditional forms of tourism, dark tourism and its subdivision. The second chapter presents the main objective of the thesis, which consists of sub. The third chapter of the thesis explains the methodology of the thesis, which was followed to compile the whole thesis. The last and final chapter is the most important part of the thesis as the entire practical part is included in it. Its content is the actual survey - a questionnaire, the aim of which was to find out the awareness of this form of tourism and to find out the interest in participating in this type of tour. It also assesses the primary potential of dark tourism in Slovakia and its surroundings. Based on this, the most interesting places of the Visegrad Four were then selected and incorporated into a 6-day tour concept design.

Key words:

Dark tourism, tourism, tour, itinerary

Obsah

Úvod	8
1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	9
1.1 Teoretické východiská	9
1.2 Cestovný ruch	9
1.2.1 Druhy cestovného ruchu	10
1.2.2 Formy cestovného ruchu	11
1.3 Netradičné formy cestovného ruchu	15
1.4 Temný cestovný ruch	17
1.4.1 Formy temného cestovného ruchu	22
2. Cieľ práce	25
3. Metodika práce	26
4. Výsledky práce a diskusia	27
4.1 Výsledok prieskumu vyplývajúci z dotazníkového šetrenia	27
4.1.1 Vyhodnotenie vzorky respondentov	27
4.1.2 Vyhodnotenie jednotlivých otázok prieskumu	28
4.2. Návrh ideového zájazdu	36
4.2.1 Program 1. dňa zájazdu	37
4.2.2 Program 2 dňa zájazdu	38
4.2.3 Program 3. dňa zájazdu	39
4.2.4 Program 4. dňa zájazdu	40
4.2.5 Program 5. dňa zájazdu	41
4.2.6 Program 6. dňa zájazdu	42
4.3 Popis atraktivít	43
Záver	48
Bibliografia	49
Prílohy	53

Zoznam Grafov

Graf 1 – Otázka číslo 1	28
Graf 2 – Otázka číslo 2	29
Graf 3 – Otázka číslo 3	30
Graf 4 – Otázka číslo 4	31
Graf 5 – Otázka číslo 5	32
Graf 6 – Otázka číslo 6	32
Graf 7 – Otázka číslo 7	33
Graf 8 – Otázka číslo 8	34
Graf 9 – Otázka číslo 9	34

Zoznam Schém

Schéma 1 - Formy cestovného ruchu.....	12
Schéma 2 – Formy temného cestovného ruchu	22

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Spektrum temného cestovného ruchu	19
Tabuľka 2 – Štruktúra respondentov	27
Tabuľka 3 – Program 1. dňa zájazdu	37
Tabuľka 4 – Program 2. dňa zájazdu	38
Tabuľka 5 – Program 3. dňa zájazdu	39
Tabuľka 6 – Program 4. dňa zájazdu	40
Tabuľka 7 – Program 5. dňa zájazdu	41
Tabuľka 8 – Program 6. dňa zájazdu	42

Úvod

Aj keď dovolenka definovaná ako „*pláž, slnko a more*“ je stále relevantná pre ľudí, ktorí sa svojim cestovateľským vyžitím snažia naplniť potrebu regenerácie, dnes mnohí, nie len mladí ľudia, hľadajú niečo, čo v nich vyvolá pocit, zanechá emóciu a vytvorí spomienku na zážitok.

Temný cestovný ruch, ktorý svojou podstatou zaraďujeme k netradičným formám cestovného ruchu, vyvoláva v rôznych typoch ľudí rôzne emócie. Od masového turizmu sa odlišuje vysokým stupňom diverzifikácie a individualizácie. To, že motívy účasti na takejto forme turizmu sú rôzne, si vysvetlíme v priebehu práce. Všeobecne však platí, že na temnom cestovnom ruchu sa zúčastňujú ľudia, ktorí sa chcú buď autenticky alebo umelo priblížiť smrti.

Ak sa viacerých ľudí opýtate, či sa stretli s pojmom „temný cestovný ruch“, väčšinou tí, ktorí sa nezaoberajú cestovným ruchom, vám odpovedia záporne. Avšak ak sa ich opýtate na miesta ako Auschwitz-Birkenau, Černobyl', Pompeje, Berlínsky múr, Draculov či Čachtický hrad, určite o nich všetci počuli a mnohí z nich aj osobne navštívili. Všetky tieto miesta, líšiace sa svojou autenticitou smrti a úrovňou temnosti, spadajú do oblasti temného turizmu.

Vytvorením nových produktových línií, ktorými sú aj zájazdy, je možné zvýšiť povedomie o tejto forme turizmu a tým zabezpečiť rozvoj netradičných foriem cestovného ruchu na Slovensku.

V tejto bakalárskej práci, rozdelenej do 4 kapitol, si preto bližšie špecifikujeme temný cestovný ruch a vymedzíme jeho jednotlivé subvarianty. Ďalej zrealizujeme prieskum, na základe ktorého vyberieme tému navrhovaného zájazdu. Potom zvolíme čo najatraktívnejšie miesta na vytvorenie návrhu ideového zájazdu po vybraných miestach temného turizmu na Slovensku a blízkom okolí.

Prínosom tejto bakalárskej práce by malo byť zvýšenie povedomia o tejto forme turizmu a uvedomenie si toho, že každé miesto je spojené so skutočnými osudmi ľudí.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Teoretické východiská

Pre účely tejto práce je potrebné teoreticky zadefinovať cestovný ruch, jeho druhy a formy. Pozornosť sme upriamili na netradičné formy cestovného ruchu, ktoré v súčasnosti naplňajú špecifické potreby turistu dnešnej doby. Zaoberali sme sa temným turizmom, ako netradičnou formou cestovného ruchu, ktorý spolu s tvorbou zájazdu po týchto miestach konštituuje prácu.

1.2 Cestovný ruch

Definícií, ktoré sa snažia vyčerpať pojem cestovný ruch, je možné nájsť v publikáciách viacero. Skúmať cestovný ruch, je vzhľadom na jeho prierezový charakter, možné z viacerých uhlov pohľadu. Autori preto definujú cestovný ruch rôzne, s ohľadom na problematiku, z ktorej sa na cestovný ruch pozerá.

Svetová organizácia cestovného ruchu (UNWTO 2008), definuje cestovný ruch ako sociálny, kultúrny a ekonomický jav, ktorý zahŕňa presun ľudí do krajín alebo lokalít mimo ich bežného prostredia, za osobným alebo pracovným účelom. Títo ľudia sa nazývajú návštevníci (ktorými môžu byť turisti alebo výletníci, rezidenti alebo nerezidenti) a cestovný ruch je súčasťou ich aktivít, ktoré môžu zahŕňať výdavky za cestovný ruch (UNWTO 2008).

Matulay (1937 in Gúčík 2010:12) definuje cestovný ruch ako „*stály prílív a dočasný pobyt cudzincov na miestach, ktoré pre svoje prírodné a umelecké krásy, liečivé kúpele alebo iné prednosti vedia stále lákať a udržať záujem návštevníkov.*“

Podľa Ogilvie (1933 in Ryglová et al. 2011:17) je cestovný ruch „*ekonomický jav spojený so spotrebou hmotných a nehmotných statkov, hrađených z prostriedkov získaných v mieste trvalého bydliska.*“

Petrů (2007) uvádza, že definície cestovného ruchu môžu byť koncipované ako zo strany ponuky, tak aj zo strany dopytu. Definície, ktoré na cestovný ruch nahliadajú z pozície dopytu vychádzajú zo správania turistov a ich potrieb, ktoré cestovný ruch uspokojuje. Definície z pohľadu ponuky chápeme ako produkt cestovného ruchu, ktorý presne definuje, aká potreba účastníka cestovného ruchu bude naplnená. Z toho dôvodu, by sa malo na

cestovný ruch vždy pozerat' z oboch strán, dopytu aj ponuky, teda vytvárať také produkty cestovného ruchu, ktoré čo najlepšie uspokoja potreby jeho účastníkov.

1.2.1 Druhy cestovného ruchu

Rozličnosti, vďaka ktorým bolo možné vytvoriť druhovú skladbu cestovného ruchu, umožňujú skúmať cestovný ruch podľa nasledujúcich aspektov (Petrů, 2007):

- motivácia účasti na cestovnom ruchu;
- miesto realizácie;
- spôsob účasti a forma úhrady nákladov;
- spôsob a organizácia zabezpečenia služieb;
- dĺžka účasti.

Podľa Novackej (2010) môžeme cestovný ruch na základe miesta realizácie a vzťahu k platobnej bilancii rozdeliť na:

- **domáci cestovný ruch** – ktorý chápeme ako účasť na cestovnom ruchu v rámci svojej krajiny;
- **zahraničný príjazdový cestovný ruch** (incoming) – realizovaný pre zahraničných účastníkov cestovného ruchu (cudzincov) na území nášho štátu, pričom dochádza k prispievaniu na aktívnu stranu platobnej bilancie štátu;
- **zahraničný výjazdový cestovný ruch** (outgoing) – je organizovaný na vycestovanie vlastných občanov do iného štátu, pričom z veľkej miery dochádza k prispievaniu na pasívnu stranu platobnej bilancie štátu.

Podľa spôsobu účasti a formy úhrady nákladov sa cestovný ruch podľa Petrů (2007) delí na:

- **komerčný cestovný ruch** – rozhodnutie o účasti na cestovnom ruchu vychádza na základe vlastného kúpneho fondu, keďže je v plnom rozsahu hradený z vlastných zdrojov;
- **sociálny cestovný ruch** – je viazaný na sociálnu politiku štátu, keďže zo strany účastníka je hradený len čiastočne a niekedy len symbolicky.

Na základe spôsobu a organizácie zabezpečenia služieb môžeme cestovný ruch rozlíšiť na (Ryglová et al. 2011):

- **organizovaný** – na strane ponuky vystupuje špecializovaný podnikateľský subjekt, cestovná kancelária, ktorý zabezpečuje cestu a pobyt;
- **neorganizovaný** – resp. individuálny cestovný ruch, ktorý umožňuje účastníkovi si vo vlastnej réžii zabezpečiť služby, prípadne celý zájazd, prostredníctvom internetu.

Gúčík (2010) rozdeľuje cestovný ruch podľa dĺžky účasti na:

- **výletný cestovný ruch** – predstavuje taký typ pobytu mimo miesta svojho bydliska, ktorý nepresiahne 1 deň, teda s vylúčením prenocovania;
- **krátkodobý cestovný ruch** – ktorý sa v podmienkach jednotlivých krajín líši, avšak v rámci Slovenska ide o 2-3 prenocovania;
- **víkendový cestovný ruch** – súvisí s krátkodobým cestovným ruchom nakoľko Slováci sa ho najčastejšie zúčastňujú počas víkendov;
- **dlhodobý cestovný ruch** – o ktorom môžeme hovoriť, ak dĺžka pobytu presiahne 3-4 prenocovania, pričom najdlhšie 6 mesiacov v domácej krajine a 12 mesiacov na medzinárodnej úrovni.

1.2.2 *Formy cestovného ruchu*

Podľa Mariota (1983) sú rozličné formy cestovného ruchu väzbou na krajinu, a ak ich chceme rozlíšiť, musíme stanoviť aktivitu, ktorá je prvoradým motívom účasti na cestovnom ruchu. Na základe toho existujú 3 zoskupenia foriem cestovného ruchu:

- **odpočinkový cestovný ruch** – do ktorého patria formy cestovného ruchu zamerané na fyzický a psychický odpočinok účastníka: rekreačný cestovný ruch, liečebný cestovný ruch a turistický cestovný ruch;
- **zamestnanecký cestovný ruch** – vyčleňuje také formy cestovného ruchu, ktoré súvisia so služobnými povinnosťami jeho účastníkov (napr. návšteva vedeckých podujatí);
- **iné formy cestovného ruchu** – kde patria také formy cestovného ruchu, ktoré nespádajú ani pod odpočinkový cestovný ruch a ani pod zamestnanecký cestovný ruch, teda motívom účasti je nejaká špeciálna aktivita.

Novacká (2010) uvádza, že formy cestovného ruchu naplňajú podstatu cestovného ruchu, pričom kladú špecifické požiadavky na spôsob realizácie a zabezpečovanie služieb v určitej kvalite a rozsahu.

Napriek tomu, že jednotlivé formy cestovného ruchu možno v rámci zájazdu kombinovať rôzne, ich teoretické členenie, je uvedené v nasledujúcej schéme.

Schéma 1 - Formy cestovného ruchu

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Novackej (2010:16)

Rekreačný cestovný ruch, ako najrozšírenejšia forma cestovného ruchu, spočíva v naberaní nových síl (fyzických aj psychických) v prostredí s priaznivými klimatickými

podmienkami. Aktívna činnosť účastníka, teda oddych spojený s pohybom a zábavou, znásobuje želaný rekreačný úžitok (Novacká 2010).

Kultúrno-poznávací cestovný ruch, skrz uspokojovanie duchovných potrieb ľudí, plní významnú spoločenskú funkciu vzhľadom k tomu, že vzdeláva, zabáva, ale predovšetkým poučá jeho účastníkov. V praxi sem zaraďujeme aktivity ako je návšteva múzeí a galérií, rôznych výstav, divadelných predstavení, kultúrnych podujatí a pod. Pre budúci rozvoj kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu je dôležité zachovanie a ochrana kultúrneho dedičstva (Gúčík 2010).

Zdravotný cestovný ruch patril nie len v minulosti, ale aj v súčasnosti k významným formám cestovného ruchu. Zdravotnú a regeneračnú funkciu v súčasnosti plnia wellness pobyty, prípadne absolvovanie rôznych procedúr, s cieľom preventívne pôsobiť na zdravie účastníkov. Zároveň je badateľná snaha minimalizovať vplyvy súčasnej doby – znečistené životné prostredie, nedostatok pohybu, zlá životospráva (Gúčík et al. 2006).

Športovo-turistický cestovný ruch je spojený s pobytom vo vhodnom prírodnom prostredí s cieľom určitého športového vyžitia. Môžeme rozlíšiť jeho aktívnu a pasívnu formu. Aktívna účasť znamená vykonávanie nejakej športovej činnosti – plávanie, lyžovanie, pešia turistika, horolezectvo, jazda na koni, a pod. Pasívna účasť klienta je spojená s návštevou športového podujatia, ktorého náplňou býva technicky náročnejšia športová aktivita (Novacká 2010).

Poľovnícky cestovný ruch je formou, ktorá je zameraná na lov zveri vo voľnej prírode. Jeho podstata, teda lov alebo hon poľovnej zveri, je organizovaná podľa plánu lovu zveri, ktorý sa zostavuje na základe kvantitatívnych a kvalitatívnych indikátorov zveri v danom poľovníckom revíre (Gúčík et al. 2006).

Vidiecky cestovný ruch je orientovaný na rekreáciu s využitím skutočností, ktoré ponúka vidiecke prostredie. Hovoríme teda o možnosti ubytovania sa vo vidieckom dome a podieľanie sa na vykonávaní aktivít s tým spojených: chov domácich zvierat, dobytká, spracovanie surovín, poľnohospodárska výroba, a pod. Významná je ochota a pohostinnosť vidieckeho obyvateľstva, ktoré sa podieľa na uspokojovaní potrieb účastníkov, prípadne v zblížení mestského a vidieckeho života (Gúčík et al. 2006).

Incentívny cestovný ruch sa snaží uspokojiť potreby špeciálne orientovaných ľudí v nejakom odbore – veda, kultúra, spoločnosť. Prevažne je hradený firemným rozpočtom, keďže ide o tzv. teambuildingy jej zamestnancov, aby sa zabezpečilo zvyšovanie ich odbornej kvality. Zaradujeme sem aj **kongresový cestovný ruch**, spočívajúci v účasti na kongresoch či výstavách, ktoré sú doplnené o pred- a pokongresový program s využitím fondu voľného času. Práve tieto doplnkové služby robia kongresový cestovný ruch ekonomicky zaujímavý pre usporiadateľské krajiny a mestá, v ktorých prebieha (Novacká 2010).

Náboženský cestovný ruch je charakteristický označením jeho účastníka za pútnika, ktorý je ovplyvnený niektorým zo svetových náboženstiev. Hlavnou aktivitou býva návšteva pútnického miesta, ktorým sa môže stať celá obec alebo jej časť - krajinný prvok (napr. svätá hora). Medzi významné pútnické miesta zaradujeme Lurdy, Fatimu, Vatikán, Rím, Izrael, Mekku, Medinu, Srí Lanku a i. (Gúčík 2010).

Zážitkový cestovný ruch označuje také aktivity, ktoré v účastníkovi vyvolajú silné emócie a zvýšený adrenalin. Hovoríme o prechode od spotrebovania služby k vyhľadávaniu zážitku. Na základe toho sem zaradujeme všetky adrenalínové športy, rôzne spoločenské podujatia (festivaly a koncerty), stretnutia s významnými osobnosťami, nostalgické aktivity a aj *temný turizmus* (Novacká 2010).

Nákupný cestovný ruch je významný tým, že jeho účastníci sa snažia výhodnejšie nakúpiť v pohraničných miestach inej krajiny, čím sa snažia ušetriť finančné prostriedky (Gúčík 2010).

Ekoturizmus je spojením cestovného ruchu s princípom udržateľnosti, aby sa predchádzalo narúšaniu životného prostredia. V praxi môže ísť aj o tradičné formy cestovného ruchu, ale prístup a realizácia budú ohľadupľnejšie (využitie ekologicky vhodných dopravných prostriedkov, organizácia pre menší počet ľudí) (Novacká 2010).

Virtuálny cestovný ruch je prenesením zážitku z cestovného ruchu do trvalého bydliska účastníka. Vďaka high-tech technológiám akými sú virtuálna a rozšírená realita, je možné fyzickú účasť na cestovnom ruchu vypustiť (Novacká 2010).

1.3 Netradičné formy cestovného ruchu

Ak chceme bližšie špecifikovať netradičné formy cestovného ruchu, musíme identifikovať pre koho sú určené. Goeldner a Richie (2014) definujú „turistu budúcnosti“, ktorý požaduje presun od ekonomiky služieb k ekonomike zážitkov. V praxi to znamená, že účastník cestovného ruchu dnešnej doby získava množstvo cestovných zážitkov, avšak stavia sa voči nim kritickejšie ako v minulosti. K tvorbe produktu cestovného ruchu je preto potrebné pristupovať tak, aby bol pre účastníka zdrojom údivu. Vzniká trend, ktorý kladie do popredia zážitky pred destináciou.

Nakoľko je cestovný ruch súčasťou ekonomiky, ktorá sa neustále vyvíja, rovnako tak musia vznikať aj nové formy reflektujúce na zmeny v spoločnosti – nástup internetovej doby, predlžovanie aktívneho veku obyvateľstva a iné (Ryglová et al, 2011).

Klasifikácia netradičných foriem cestovného ruchu sa líši naprieč autormi. V niektorých publikáciách sa zavádza pojem „alternatívne formy cestovného ruchu“. Tie zvyknú vystupovať ako protiklad k masovému cestovnému ruchu (Kotíková 2013).

Geocaching

Geocaching je celosvetová hra zameraná na lovenie pokladov pomocou technológií. Typická keška, ktorá býva pokladom lovenia, pozostáva z malého vodotesného kontajnera, ktorý môže byť ukrytý kdekoľvek na svete. Lokalizácia kešky – súradnice zemepisnej šírky a dĺžky, je zaznamenaná a zverejnená na webovej stránke. Prevládajúcou webstránkou je www.geocaching.com. Každá keška obsahuje tzv. „logbook“ (ktorý nálezca podpíše a datuje) a potenciálny poklad v závislosti od veľkosti a typu kešky. Základné kešky a ich poklad majú vo všeobecnosti nízku hodnotu a pozostávajú z drobností – malé hračky a mince, ktoré si účastníci môžu vymieňať. Ďalším typom kešky je tzv. variant „Multi Cache“, pri ktorej účastníci navštívia niekoľko kešiek, aby získali dostatok informácií na vypracovanie súradníc ku konečnej keške obsahujúcej logbook a poklad. Druhým variantom je Puzzle Cache, kde účastníci riešia hádanku, aby zistili súradnice kešky. Na webovej stránke má každá keška svoju vlastnú vyhradenú webovú stránku. Okrem súradníc táto webová stránka obsahuje kontextové informácie o keške a lokalite, mapy východiskových bodov, hádanku na určenie súradníc a užitočné tipy alebo veci, na ktoré sa treba zamerať. Každá keška má dvojmiestne hodnotenie obtiažnosti: jedna číslica hodnotí obtiažnosť terénu,

druhá obtiažnosť hádanky (5-5 je najťažšia). Logy kešiek a všetky súvisiace fotografie môžu byť zverejnené aj na webovej stránke kešky (O'Hara 2008).

Urban tourism

Mestský cestovný ruch zahŕňa aktivity zahraničných a domácich návštevníkov, ako aj miestnych obyvateľov v mestských oblastiach, ktoré sú kontextualizované zastavanou a prírodnou krajinou, vybavenosťou a infraštruktúrou. Mestské oblasti, akými sú mestá, sú zdrojom cestovateľov, pôsobia ako destinácie cestovného ruchu a sú vstupnými bránami do iných miest. Mestský cestovný ruch je neoddeliteľný od sociálnych, priestorových, ekonomických a technologických, ako aj riadiacich otázok urbanizácie a miestnych reakcií na globalizáciu (Cave, Jolliffe 2012).

Môžeme konštatovať, že mestský cestovný ruch predstavuje všetky atraktívne turistické zdroje mesta zamerané na prilákanie návštevníkov a obyvateľov, v rámci ktorých sa využívajú rôzne druhy cestovného ruchu, vzájomne sa ovplyvňujú a prispievajú k rozvoju a regenerácii mestských oblastí (Gârbea 2013).

1.4 Temný cestovný ruch

Pojem temný cestovný ruch, v zahraničnej literatúre označovaný ako „dark tourism“, sa prvýkrát objavil v diele autorov Foley a Lennon v roku 1996. Následne sa stal názvom knihy, ktorá do dnešného dňa ostáva najčastejšie citovanou štúdiou tohto fenoménu (Lennon a Foley 2000 in Stone 2008).

Matlovičová (2015:147) uvádza, že temný cestovný ruch označuje „*všetky turistické cesty, ktorých hlavným motívom je návšteva miest, ktoré sú nejakým spôsobom spojené so smrťou, utrpením a tragédiami.*“

Navonok morbidne praktiky v rámci cestovného ruchu sa líšia v závislosti od ľudí, ktorí sa pozerajú na brutality bojísk prvej svetovej vojny v severnom Francúzsku, návštevníkov, ktorí si kupujú suveníry z krutosti na Ground Zero, až po turistov, ktorí si prezerajú ruiny New Orleans (po hurikáne Katrina), alebo výletníkov, ktorí navštevujú miesta genocídy a tragédie ako Auschwitz-Birkenau alebo Vražedné polia v Kambodži. V dôsledku toho fenomén, pri ktorom ľudia cielene alebo v rámci širšieho rekreačného itineráru navštevujú rozmanitú škálu miest, atrakcií a výstav, ktoré ponúkajú (re) prezentáciu smrti a ľudského utrpenia, sa v súčasnej spoločnosti údajne rozširuje (Stone 2010).

Predpokladá sa, že spotreba v cestovnom ruchu je ovplyvnená predovšetkým sociálnymi a kultúrnymi vplyvmi. (Sharpley 1999 v Stone 2005) V súvislosti s temným cestovným ruchom je teória spotreby v oblasti cestovného ruchu, ako aj jeho empirické skúmanie motívov účasti na temnej forme cestovného ruchu nedostatočne rozvinutá. Z tohto dôvodu preto dimenzie spotreby boli doteraz iba predpokladané (Stone 2005).

Zatiaľ čo Dann (1998) identifikuje niekoľko motivačných faktorov, ktoré stoja za spotrebou dark turizmu, vrátane „strachu z prízrakov“ (t.j. obavy z detstva), hľadania novosti, odlišnosti alebo vo všeobecnosti „túžbu po krvi“, pripúšťa, že tieto kategórie sú v zásade opisné a pravdepodobne sa skôr vzťahujú na konkrétne destinácie, atrakcie a činnosti.

Napriek tomu predostrel kroky k riešeniu týchto otázok Tarlow (2005) v Stone (2005), ktorý navrhuje štyri základné emócie, vzájomne pôsobiace na psychický stav temného turistu. Emócie, vznikajúce pri konzumácii temného cestovného ruchu môžu v turistovi vyvolávať pocit neistoty, vďačnosti, pokory a pocit nadradenosti.

Keďže koncept temného cestovného ruchu sa točí okolo smrti, je obhajované, že psychologické a emocionálne aspekty smrti a umierania sa v súčasnosti musia dostať do centra pozornosti teórie spotrebiteľského správania. Smrť a povaha umierania v rámci súčasnej spoločnosti a jej vplyv na spotrebiteľa, sa považujú za základ jeho poznania pri výskume prístupov motivácie na tejto forme turizmu (Stone 2005).

Je pravdepodobné, že rastúca pozornosť venovaná temnému cestovnému ruchu v posledných rokoch môže byť do istej miery symptómom tendencie v akademických kruhoch kodifikovať konkrétne formy cestovného ruchu alebo rozdeliť cestovný ruch na špecializované trhy, tzv. medzery na trhu (Stone, 2010).

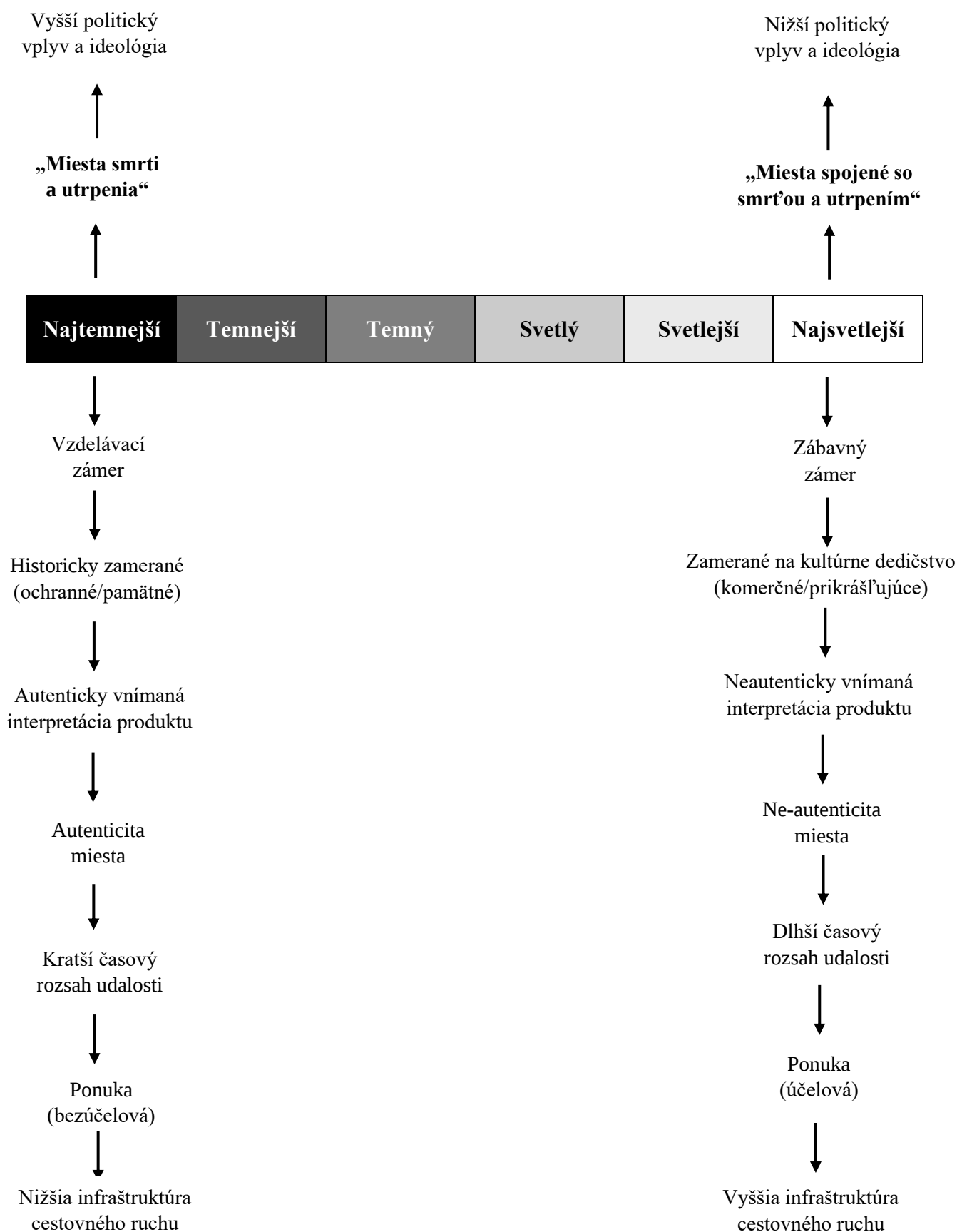
Motiváciu účasti na temnom cestovnom ruchu ovplyvňuje viacero faktorov (Stone 2010 v Kotíková 2013):

- uctenie pamiatky zosnulých, pocta mŕtvym a utrpeniu;
- vzdelávanie a poznanie;
- osobný zážitok stranu a ohrozenia;
- hra, zábava.

S cieľom dosiahnuť prehľadnosť v oblasti temného cestovného ruchu, navrhujú mnohí odborníci rozdeliť objekty tohto skúmaného smeru do určitých (svetlejších – tmavších/svetlejších - svetlých) kategórií temného turizmu, pričom prihliadajú na ich charakteristické znaky (Stone 2006, Sharpley 2009 v Jurenienė 2022).

Hoci je pomenovanie ako „tmavší“ alebo „svetlejší“ temný cestovný ruch rozporuplné, s inými alternatívami tejto formy turizmu, odborná literatúra doposiaľ odkazuje na toto delenie produktov temného cestovného ruchu podľa Milesa (2002) a Stonea (2006), ako je to znázornené v nasledujúcej schéme (Milesa 2002, Stone 2006 in Jurenienė 2022).

Spektrum dark turizmu, ktoré bolo vytvorené Milesom (2002) a Stoneom (2006), znázorňuje to, že produkty temného cestovného ruchu nie sú kvalitatívne rovnocenné, čo vedie k rôznym zážitkom pre spotrebiteľov a rôznym stupňom empatie obetí temných dejov dark turizmu. Miestna autenticita má preto rozhodujúci vplyv na vnímanie rozsahu tragédie, čo sa prejavuje empatiou návštevníkov (Jurenienė 2022).

K empatii návštevníkov voči obetiam vo veľkej miere prispieva aj súčasný rozmer toho, ako je produkt vnímaný, produkovany a v konečnom dôsledku aj konzumovaný. Nedávne tragické udalosti, ktoré možno „konzumovať“ prostredníctvom príbehov preživších alebo svedkov, sú podľa stupnice zapamätanejšie ako tie, ktoré sa prezentujú z dávnej minulosti (Jurenienė 2022).

Prejavy precítienia pocitu strachu môžu mať rôznu intenzitu a rôzne vymedzenie, preto sú produkty temného cestovného ruchu veľmi diferencované, predovšetkým vo vzťahu k motivácií účastníkov. Z toho dôvodu, je ponuka v oblasti dark turizmu zahrnutá do širokého spektra produktov – od tých, ktoré vyvolávajú ozajstné pocity smútku, až po tie, ktoré sú čisto zábavnými produktami (Kotíková 2013).

Stone (2010) uvádza sedem stupňov atraktivít temného cestovného ruchu:

Miesta genocídy reprezentujú tie dejiská a miesta, kde sa v minulosti odohrávala genocída, zverstvá a katastrofy. Tieto udalosti predstavujú hlavnú tanatologickú tému a preto sú na najtemnejšom okraji „temného spektra“ dark turizmu. Existencia extrémne desivých miest určených na turistickú spotrebu avšak ponúka obmedzený výklad. Temné tábory genocídy sú vytvorené tak, aby návštevníkovi poskytl maximálny emocionálny zážitok. (Stone 2006) Ich hlavným odkazom je vzdelávanie a pripomínanie. Ukazujú utrpenie konkrétnych ľudí a má tak určitý význam vo vnímaní politických dejín i súčasnosti (Kotíková 2013).

Temné výstavy sa vzťahujú na výstavy a miesta, ktoré spájajú dizajn výrobkov so zámerom na vzdelávanie a ponúka potenciálne príležitosti k poznávaniu a učeniu sa. Prezentujú zážitky spojené so smrťou, utrpením a hrôzou. Majú v návštevníkovi vyvolať zamyslenie a sú často spojené so vzdelávacím aspektom. Na rozdiel od miest genocíd sa nemusia priamo nachádzať na mieste konania danej tragickej udalosti (Kotíková 2013).

Miesta konfliktov spojených s vojnou sa zameriavajú na vojnu a bojiská a ich využitie ako produkt cestovného ruchu. Ich význam spočíva predovšetkým vo vzdelanostnej rovine a majú spomienkový charakter. V poslednom období dochádza častejšie k ich komercializácii, čím prispievajú k väčšiemu dôrazu na vizualizáciu ich prezentácie a zábavu (Kotíková 2013).

Temné svätyne pripomínajú osobnosti, ktoré zomreli v nedávnej minulosti. Preto sa najčastejšie stavajú temné svätyne, formálne alebo neformálne, blízko miesta smrti a vo

veľmi krátkom čase po úmrtí. Nachádzajú sa na „temnej strane“ spektra temného turizmu. (Stone 2006) Sú stredobodom pozornosti pre médiá. Na miestach úmrtia sa krátko po tragédií pokladá veľké množstvo kvetov od „trúchliacich“, ktorí často nemajú s obeťami žiadny vzťah, ale prejavujú týmto gestom obeti úctu (Kotíková 2013).

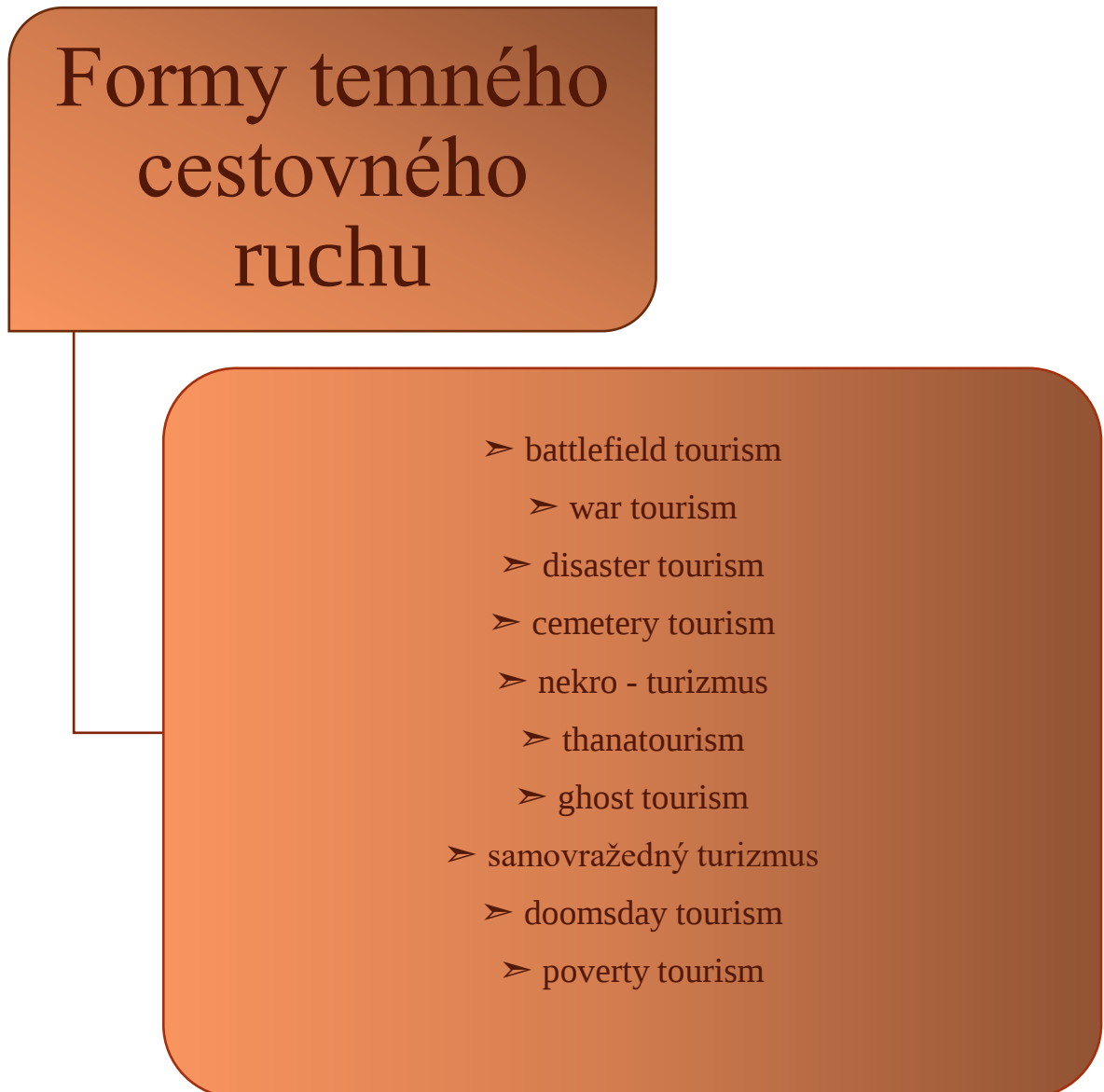
Miesta odpočinku sa zameriavajú na cintoríny alebo hroby, ktoré majú historický a umelecký charakter čím predstavujú potenciálne autentický produkt tmavého cestovného ruchu (Seaton 2002 in Stone 2006, Kotíková 2013). V dôsledku čoho sú cintoríny v súčasnej spoločnosti vnímané skôr romantizovane ako strašidelne. (Stone 2006) Cintoríny sú vnímané ako súčasť kultúrneho dedičstva a predstavujú nezanedbateľný environmentálny aspekt (Kotíková 2013).

Temné žaláre sú spojené s trestami a spravodlivosťou v minulosti, teda predovšetkým s väznicami a súdmi, Táto forma produktu predstavuje kombináciu zábavy a vzdelávania. Má preto pomerne veľký stupeň komercializácie (Kotíková 2013).

„Továrne temnej zábavy“ odkazujú na tie návštevnícke miesta, atrakcie a prehliadky, ktoré sú prevažne určené na zábavu a komerčnú etiku. Prezentujú skutočnú alebo fiktívnu smrť a strašidelné udalosti. Sú to také typy produktov temného cestovného ruchu, ktoré majú vysoký stupeň infraštruktúry cestovného ruchu. Nachádzajú sa na najľahšom okraji „dark turizmu“ a z hľadiska reprezentácie sú vnímané menej autenticky. (Stone 2006) Ide napríklad o London Dungeon, ktorý láka návštevníkov na svoju hrôzostrašnosť, ide teda skôr o rodinnú zábavu (Kotíková 2013).

1.4.1 Formy temného cestovného ruchu

Schéma 2 – Formy temného cestovného ruchu

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Matlovičovej (2015)

Battlefield tourism zahŕňa návštevu pamätných miest bojov a vojnových múzeí, rekonštrukcie bojov a bojiská. Hlavným motívom sú „vojnové zážitky“. Medzi ďalšie popudy patrí okrem iného osobitný záujem, akým je sebapoznanie, ktorý môže mať niekto o konkrétne miesto alebo vojnovú udalosť v dôsledku osobných väzieb alebo rodinných vzťahov k danej príhode (Dunkley et al 2011 in van der Merve 2014).

War tourism je taká forma temného turistu, kedy návštevník vycestuje na miesta dejísk aktívnych vojnových konfliktov (môže ísť o „exkurziu“ napríklad na Ukrajinu) (Matlovičová 2015).

Disaster tourism sa používa pre označenie miest spojených so vznikom katastrofy. Cieľová destinácia môže byť spájaná s katastrofami prírodného charakteru alebo katastrofami zapríčinené ľudskou činnosťou, vykonané zámerne alebo nezámerne (Kotíková 2013).

Cemetery tourism – cieľom návštevy môžu byť hroby samotné, hroby významných historických osobností alebo návšteva hrobiek a pomníkov, ktoré majú umeleckú hodnotu (Kotíková 2013).

Nekro – turizmus reflektuje návštevu cintorínov. Obohacuje návštevníka v oblasti poznania rituálov pochovávaní. Poskytuje vzdelávací a zisťovací motív návštev (Matlovičová 2015).

Thanatourism (odvodené od gréckeho slova thanatos – smrť, väčšinou násilná smrť), sa spája s návštevou miest, ku ktorým sa viaže násilie. Ide hlavne o expozície v múzeách, kde hlavnú tematiku predstavujú tragické udalosti (napr. pamätník topánok na dunajskej promenáde v Budapešti) (Matlovičová 2015).

Ghost tourism zahŕňa návštevy cestovateľov na miesta, kde sa vyskytli nadprirodzené javy a udalosti, aby sami zažili podobné paranormálne javy. Turistika duchov má tri aspekty: zážitok, poznanie a dedičstvo. Zvyčajne môže mať duchársky turizmus podobu príbehov. Buď historických postáv alebo ide o rozprávanie ľudí, ktorí v nedávnej minulosti sami na svojej koži zažili strašenie (Sobaih 2022).

Samovražedný turizmus, jedna z najkontroverzejších foriem temného turizmu. Jej motív je nezdravý – ide predovšetkým o samovraždu alebo eutanáziu „účastníka“ cestovného ruchu. Participantmi tejto formy turizmu sú vo všeobecnosti smrteľne chorí ľudia. V dôsledku svojej agónie si bez akéhokoľvek nútenia zvolia prerušiť svoj život. Môže mať organizovaný charakter, kde skupina ľudí odchádza ukončiť životné trápenie do krajín, kde je praktizovanie eutanázie povolené. V dôsledku životných problémov sú v prípade jednotlivcov vyhľadávané väčšinou miesta vysokého charakteru, kde si dobrovoľne môžu vziať život (ide najmä o mosty a veže). Preto boli prijaté opatrenia v snahe zabrániť ich pokusom – inštalácia zábran alebo kamerových systémov (Matlovičová 2015).

Doomsday tourism v prípade tejto formy temného turizmu ide o cieľové miesta, nesúvisiace priamo so smrťou a utrpením populácie. Spája sa s návštevou ohrozených lokalít na Zemi, napríklad miest, kde v súvislosti s klimatickými zmenami vzniká zvýšením vodnej hladiny oceánov zaplavenie ostrovov. V tomto prípade sa preto vynára otázka, či konkrétna forma patrí do temného cestovného ruchu (Matlovičová 2015).

Poverty tourism predstavuje návštevu miest, ktoré sú ako predchádzajúca forma nepriamo spojené so smrťou. Ide o miesta s vysokou mierou chudoby, ktoré vykazujú vysokú mieru úmrtnosti obyvateľstva (Matlovičová 2015).

2. Cieľ práce

Hlavným cieľom práce, ktorá sa zaberá netradičnými formami cestovného ruchu na Slovensku so zameraním na temný turizmus, je vytvorenie nových produktových línií pre túto oblasť.

Na dosiahnutie hlavného cieľa práce, je potrebné vytýčiť nasledovné čiastkové ciele:

1. Zozbierať vhodnú slovenskú aj zahraničnú literatúru, na základe ktorej zhodnotíme primárny potenciál pre rozvoj temného cestovného ruchu doma aj v zahraničí.
2. Z tejto literatúry je potrebné vybrať relevantné zdroje, ktoré sú vhodné na naplnenie teoretickej časti práce.
3. Ďalším čiastkovým cieľom je vytvoriť dotazník, ktorým zistíme záujem a vedomosť o tejto forme turizmu.
4. Vyhodnotenie odpovedí získaných realizovaným prieskumom.
5. Na základe informácií získaných dotazníkovým šetrením pripraviť ideový zájazd po vybraných temných atrakciách na Slovensku a blízkom okolí.

3. Metodika práce

Pri písaní bakalárskej práce sme sa držali štruktúry, ktorú stanovuje Interná smernica č. 8/2021 o záverečných, rigorózných a habilitačných prácach Ekonomickej univerzity v Bratislave. Na základe nej sa naša práca člení do 4 kapitol:

- Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí
- Cieľ práce
- Metodika práce
- Výsledky práce a diskusia

V prvej kapitole práce, ktorá sa zaoberá Súčasným stavom riešenej problematiky doma a v zahraničí, sme na základe relevantnej literatúry definovali cestovný ruch, druhy a formy cestovného ruchu, temný cestovný ruch a jeho subvarianty.

V druhej kapitole sú definované ciele práce. Tie boli stanovené na začiatku práce a z nich sme potom vychádzali pri jej zostavení.

Tretia kapitola sa venuje metodike záverečnej práce, teda postupom, ktoré sme dodržiavali pri zostavení práce.

Poslednou kapitolou tejto záverečnej práce sú Výsledky práce a diskusia. Ide o najrozsiahlejšiu kapitolu práce, pretože sa zaoberá našim prínosom k danej problematike. V tejto kapitole sme sa venovali štatistickej analýze nami vytvoreného dotazníka. Na základe získaných údajov z realizovaného prieskumu sme vytvorili ideový návrh zájazdu, vhodný pre využitie v cestovných kanceláriách i pre turistov jednotlivcov.

Pri konštruovaní celej záverečnej práce sme využili systematizáciu slovenských a zahraničných teoretických poznatkov. Analyzovali sme prvky temného cestovného ruchu na získanie lepších vedomostí o celku. Pomocou online dopytovania, sme realizovali prieskum, ktorý sme využitím štatistickej analýzy neskôr vyhodnotili. Syntézou všetkých nadobudnutých poznatkov o temnom cestovnom ruchu sme vytvorili ideový návrh zájazdu po temných atrakciách na Slovensku a blízkom okolí.

4. Výsledky práce a diskusia

Pre účely vypracovania bakalárskej práce sme od decembra 2022 do februára 2023 realizovali prieskum, ktorého témou bol Temný cestovný ruch na Slovensku a blízkom okolí. Predovšetkým sme sa formou dotazníkového šetrenia snažili zistiť povedomie mladých ľudí žijúcich na Slovensku o temnom cestovnom ruchu. Pre účely tvorby zájazdu po vybraných miestach temného turizmu, sme prieskumom chceli zistiť, ktorý subvariant temného cestovného ruchu respondentov zaujíma najviac.

4.1 Výsledok prieskumu vyplývajúci z dotazníkového šetrenia

V tejto podkapitole vyhodnocujeme výsledky dotazníkového šetrenia. Išlo o stopercentne anonymný dotazník, ktorý bol realizovaný online prostredníctvom platformy Google Forms. Dotazník bol zverejnený na facebookovej skupine *Vysokoškoláci na Slovensku*, keďže sme chceli osloviť čo najviac mladých ľudí. Na dotazník nám bolo ochotných odpovedať spolu 173 respondentov.

4.1.1 Vyhodnotenie vzorky respondentov

Tabuľka 2 – Štruktúra respondentov

Charakteristika štruktúry respondentov k prieskumu o Temnom cestovnom ruchu na Slovensku a blízkom okolí		
	počet	percentuálne vyjadrenie
Pohlavie		
žena	136	78,6%
muž	37	21,4%
Veková kategória		
do 18 rokov	2	1,2%
od 19 do 30 rokov	158	91,3%
od 31 do 50 rokov	13	7,5%
51 a viac rokov	0	0%
Sociálny status		
Študent	126	72,8%
Pracujúci	38	22%
Nezamestnaný	2	1,2%
Podnikateľ	2	1,2%
Dôchodca	1	0,6%
Pracujúci študent	3	1,8%
Študent na materskej dovolenke	1	0,6%
Trvalé bydlisko, kraj		
Košický	27	15,6%
Prešovský	37	21,4%

Banskobystrický	18	10,4%
Žilinský	16	9,2%
Nitriansky	30	17,3%
Trenčiansky	19	11,0%
Trnavský	8	4,6%
Bratislavský	18	10,4%

Zdroj: Vlastný prieskum

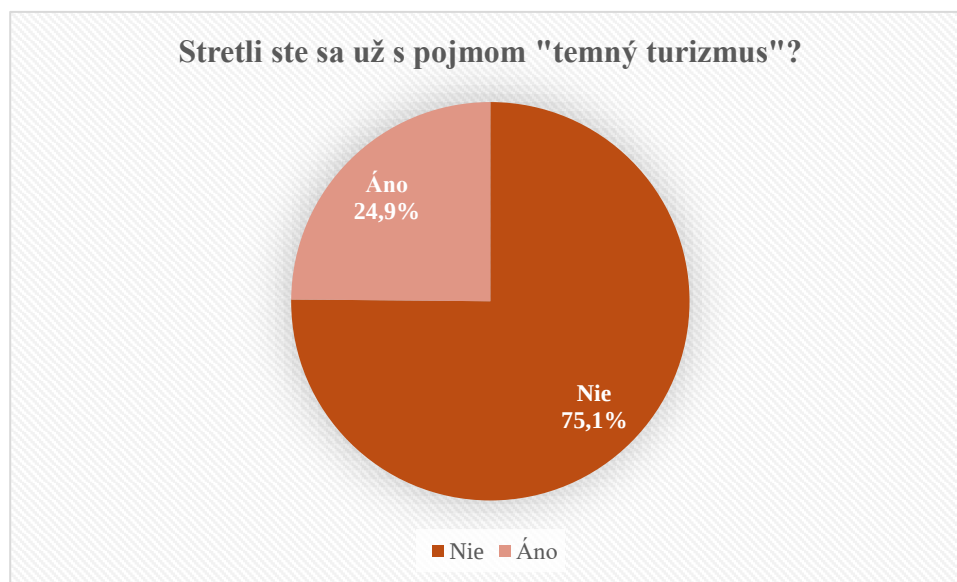
Z výsledkov týkajúcich sa vzorky respondentov môžeme konštatovať, že najpočetnejšiu skupinu respondentov tvorili ženy, 78,6% respondentov. Na dotazník nám odpovedalo 91,3% ľudí vo veku od 19 do 30 rokov. Prevládajúcou skupinou opýtaných boli študenti, 72,8% respondentov. Najviac sa nám prieskumom podarilo osloviť ľudí z Prešovského samosprávneho kraja, na dotazník nám z neho odpovedalo 21,4% respondentov.

4.1.2 Vyhodnotenie jednotlivých otázok prieskumu

Otázka číslo 1

Prvou otázkou sme sa snažili zistiť povedomie ľudí o temnom cestovnom ruchu. Opýtali sme sa ich: „Stretli ste sa už s pojmom „temný turizmus“?“

Graf 1 – Otázka číslo 1

Zdroj: Vlastný prieskum

Z celkového počtu 173 opýtaných 75,1% respondentov (130) uviedlo, že sa s pojmom „temný turizmus“ nestretlo. 24,9% respondentov (43) uviedlo, že sa s ním už stretlo.

Otázka číslo 2

Po prvej otázke nasledoval stručný popis temného cestovného ruchu, ktorým sme sa respondentov snažili uviesť do problematiky. Po ňom sme sa respondentov opýtali: „Navštívili ste niekedy miesto, ktoré spadá do oblasti temného cestovného ruchu?“

Graf 2 – Otázka číslo 2

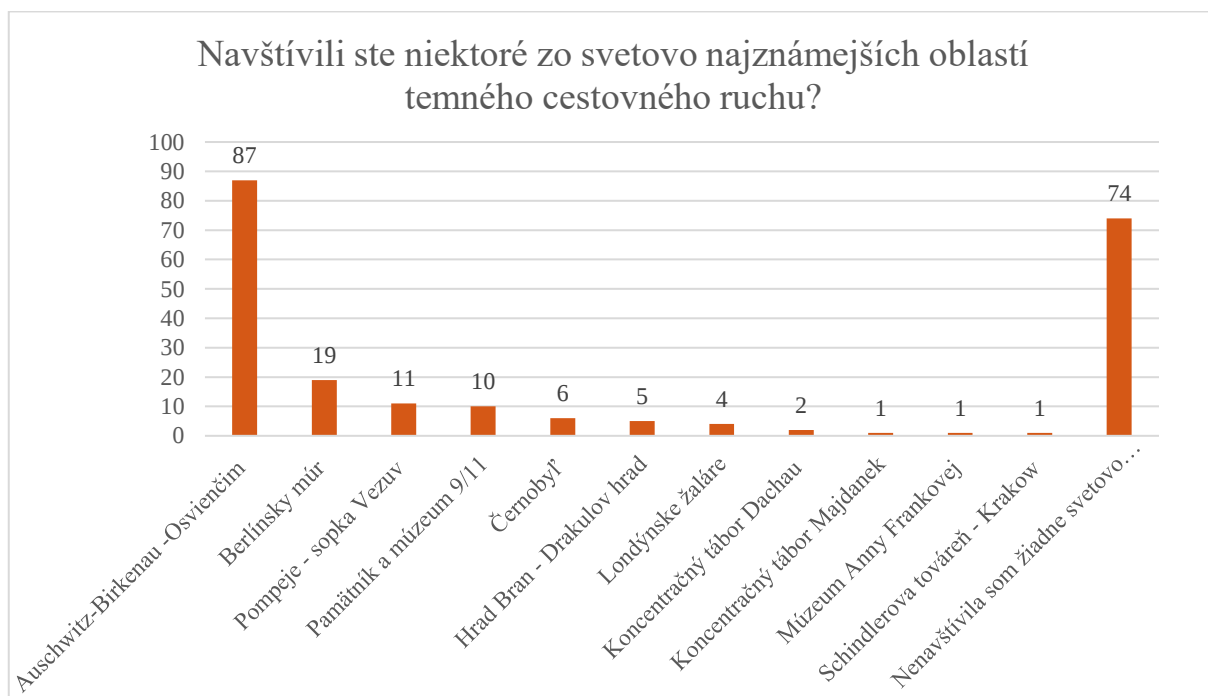
Zdroj – Vlastný prieskum

Napriek tomu, že väčšina respondentov sa s označením temný turizmus nestretla, takmer dve tretiny opýtaných (65,3%, 113 respondentov) uviedlo, že navštívilo miesto, ktoré spadá do oblasti temného cestovného ruchu. 34,7% respondentov (60 opýtaných) odpovedalo, že žiadne temné miesto nenavštívilo.

Otázka číslo 3

Treťou otázkou (s výberom viacerých možností) sme sa snažili zistiť, či naši respondenti navštívili niektoré zo svetovo najznámejších miest temného cestovného ruchu, a ktoré z nich bolo navštívené najčastejšie. Opýtali sme sa ich: „Navštívili ste niektoré zo svetovo najznámejších oblastí temného cestovného ruchu?“

Graf 3 - Otázka číslo 3

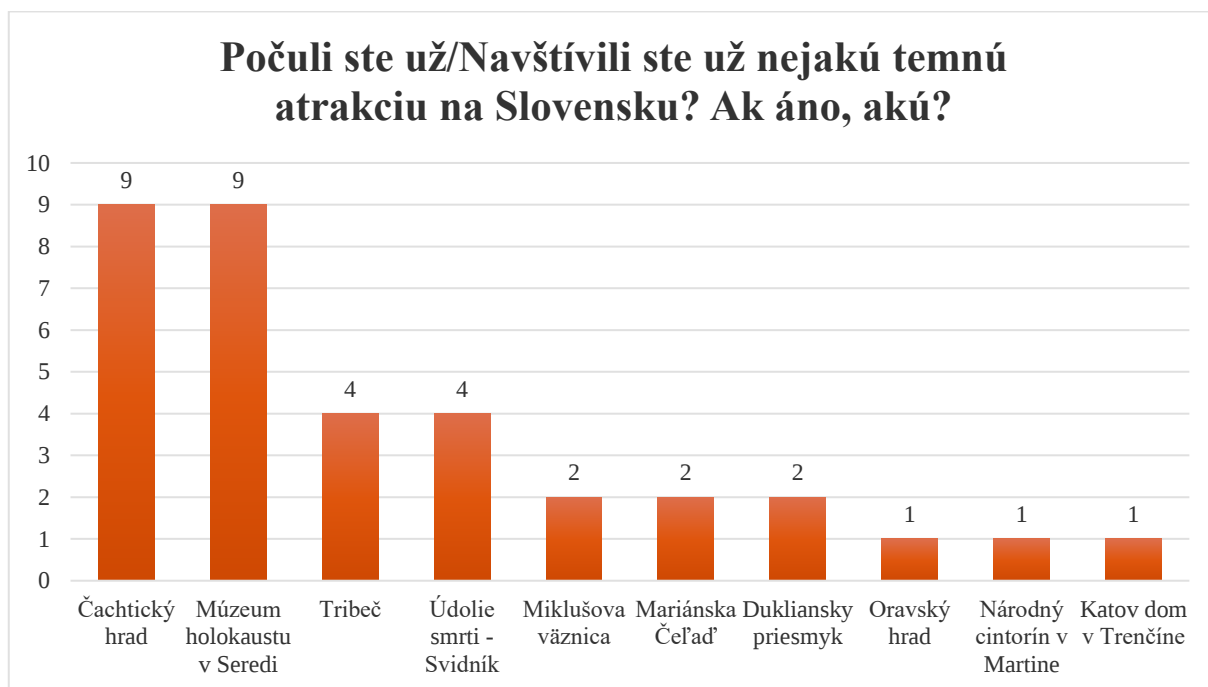
Zdroj – Vlastný prieskum

Najčastejšie navštívenou svetovo známou atrakciou temného cestovného ruchu bol u našich respondentov koncentračný tábor Auschwitz-Birkenau. Navštívilo ho 87 respondentov. Za ním nasledovali miesta ako Berlínsky múr (19 respondentov), Pompeje – sopka Vezuv (11 respondentov), Pamätník a múzeum 9/11 (10 respondentov), Černobyľ (6 respondentov), Hrad Bran – Drakulov hrad (5 respondentov), Londýnske žaláre (4 respondenti), Koncentračný tábor Dachau (2 respondenti), Koncentračný tábor Majdanek (1 respondent), Múzeum Anny Frankovej (1 respondent), Schindlerova továreň v Krakowe (1 respondent). 74 respondentov uviedlo, že nenaštívila žiadnu svetovo známu atrakciu temného cestovného ruchu.

Otázka číslo 4

Prieskumom sme sa snažili zistiť povedomie o slovenských miestach, ktoré spadajú do oblasti temného cestovného ruchu. Našich respondentov sme sa opýtali: „Počuli ste už/Navštívili ste už nejakú temnú atrakciu na Slovensku? Ak áno, akú?“

Graf 4 – Otázka číslo 4

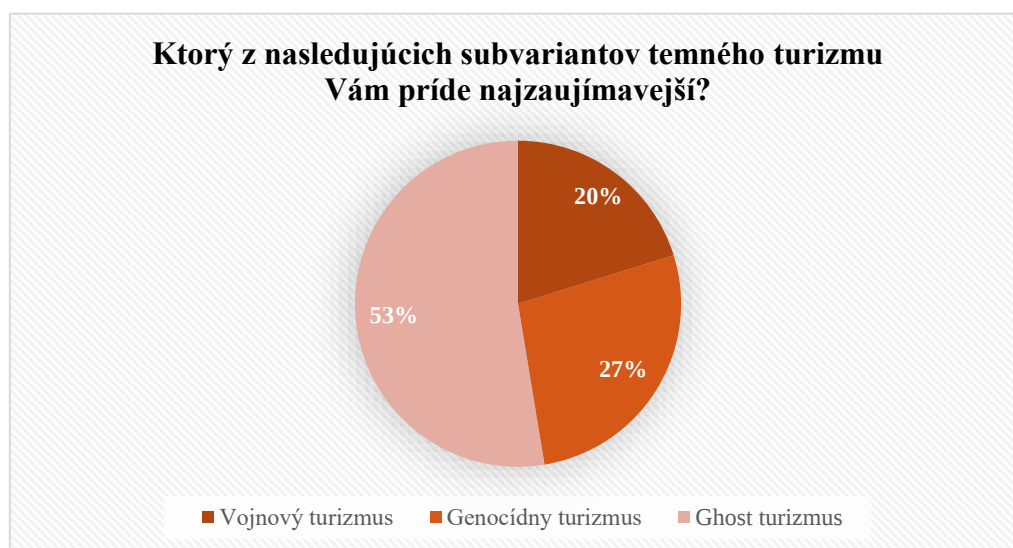
Zdroj – Vlastný prieskum

Najčastejšie uvádzanými temnými atrakciami, o ktorých naši respondenti počuli alebo ich navštívili, boli Čachtický hrad a Múzeum holokaustu v Seredi. Obidve tieto atraktivity uviedlo 9 respondentov. Za nimi nasledovalo pohorie Tribeč a Údolie smrti pri Svidníku, ktoré rovnako uviedli 4 respondenti. Miklušovu väznicu, Mariánsku Čelad' a Dukliansky priesmyk uviedli rovnako 2 respondenti. Oravský hrad, Národný cintorín v Martine a Katov dom v Trenčíne bol v prieskume uvedený s početnosťou 1 respondent.

Otázka číslo 5

Temný cestovný ruch má viacero svojich subvariantov, ktoré bližšie špecifikujú aký produkt cestovného ruchu nimi môžeme vytvoriť. Nás zaujímalo, ktorý z nich príde našim respondentom najzaujímavejší. Opýtali sme sa ich: „**Ktorý z nasledujúcich subvariantov temného turizmu Vám príde najzaujímavejší?**“

Graf 5 – Otázka číslo 5

Zdroj – Vlastný prieskum

Podľa prieskumu 53% respondentov (91 opýtaných) najviac zaujíma Ghost turizmus spätý s návštevou miest, s ktorými sa spájajú strašidelné historky - mučiarne, bosorky a podobne. 27% respondentov (47 opýtaných) najviac zaujíma Genocídny turizmus, ktorý sa spája s návštevou miest, ktoré vystavujú zámerné zabíjanie ľudí alebo národa - Osvienčim a podobne. 20% respondentov (35 opýtaných) najviac zaujíma Vojnový turizmus, ktorý sa spája s návštevou miest poznačených vojnovým konfliktom.

Otázka číslo 6

Tiež nás zaujímalo či by naši respondenti boli zato, aby sa takýto typ turizmu na Slovensku rozšíril.

Graf 6 – Otázka číslo 6

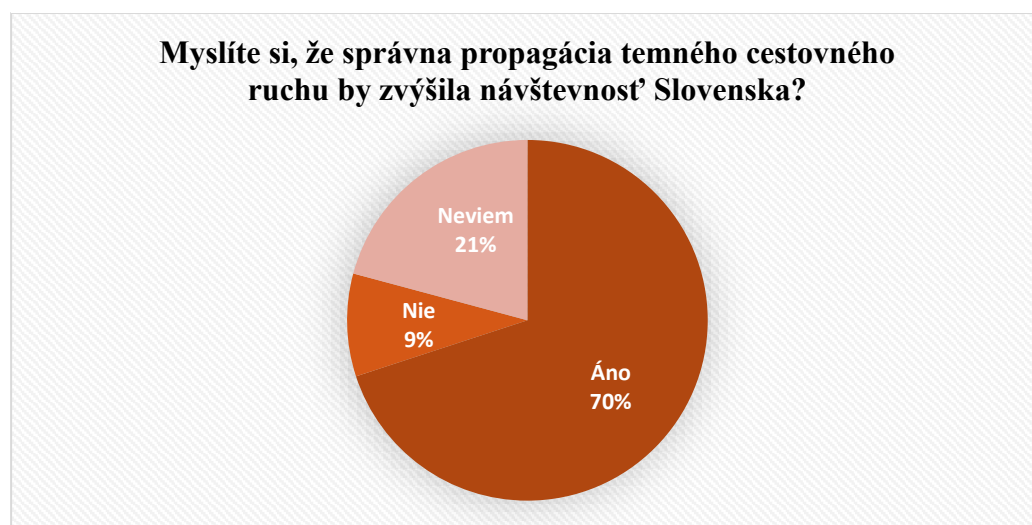
Zdroj: Vlastný prieskum

77% respondentov (133 opýtaných) odpovedalo, že je zato, aby sa takýto typ turizmu na Slovensku rozšíril. 23% respondentov (40 opýtaných) sa k tomu stavia záporne.

Otázka číslo 7

Ďalej sme sa snažili zistiť či si naši respondenti myslia, že správnou propagáciou temného cestovného ruchu, by sme vedeli zvýšiť návštevnosť Slovenska.

Graf 7 – Otázka číslo 7

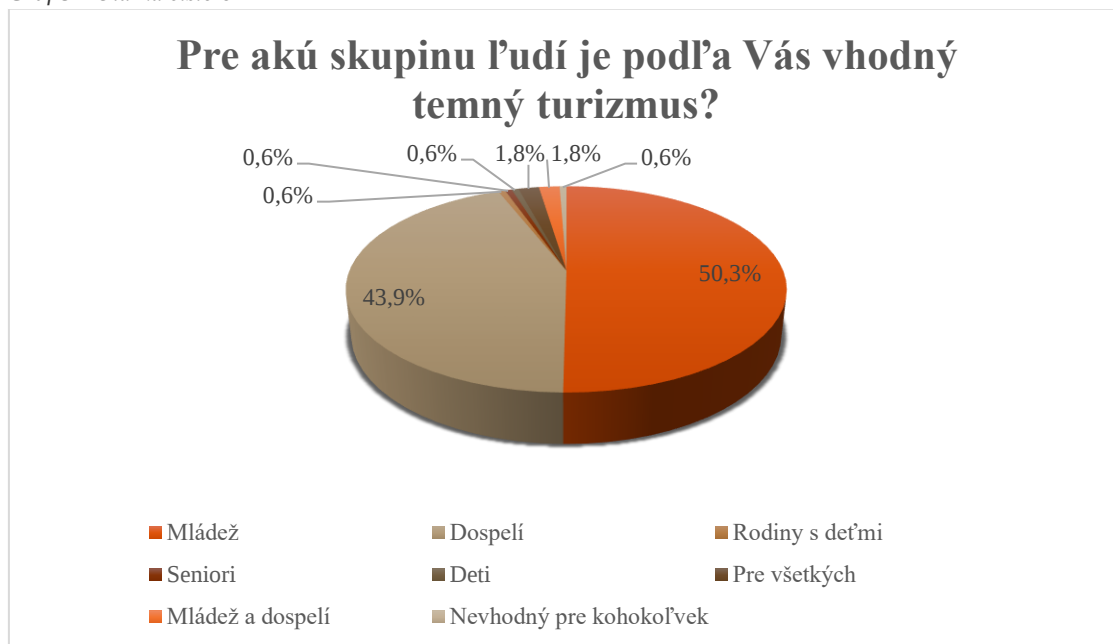
Zdroj: Vlastný prieskum

70% respondentov (121 opýtaných) si myslí, že správnou propagáciou temného cestovného ruchu by sme vedeli zvýšiť návštevnosť Slovenska. 9% respondentov (16 opýtaných) sa k tomu stavia záporne. Nevie to posúdiť 21% respondentov (36 opýtaných).

Otázka číslo 8

Ďalej sme sa snažili zistiť cieľovú skupinu temného cestovného ruchu. Našich respondentov sme sa opýtali: „Pre akú skupinu ľudí je podľa Vás vhodný temný turizmus?“

Graf 8 – Otázka číslo 8

Zdroj: Vlastný prieskum

Nadpolovičná väčšina respondentov (50,3%, 87 opýtaných) uviedlo, že temný cestovný ruch je vhodný pre dospelých ľudí. 43,9% respondentov (76 respondentov) uviedlo, že cieľovou skupinou pre temný cestovný ruch je u nich mládež. 1,8% respondentov (3 opýtani) si myslia, že cieľovou skupinou sú mládež a dospelí. Rovnako 1,8% respondentov (3 opýtani) uviedli, že temný cestovný ruch je vhodný pre všetkých (záleží však na téme spracovania).

Otázka číslo 9

Poslednou otázkou sme sa snažili zistiť záujem našich respondentov zúčastnenia sa na zájazde po atrakciách temného cestovného ruchu.

Graf 9 – Otázka číslo 9

Zdroj: Vlastný prieskum

Viac ako tri štvrtiny respondentov (132 opýtaných, 76%) uviedlo, že by malo záujem zúčastniť sa zájazdu po vybraných miestach temného cestovného ruchu na Slovensku a blízkom okolí. 24% respondentov (41 opýtaných) nemá záujem o takýto typ zájazdu.

4.2. Návrh ideového zájazdu

Výstupom tejto podkapitoly bude ideový zájazd s tematikou temného cestovného ruchu. Zájazd bude vhodný pre účely cestovnej kancelárie a rovnako pre turistov – jednotlivcov. Na základe spracovania dotazníkového šetrenia je zrejmé, že mladých ľudí, pre ktorých bude zájazd určený, v oblasti temného cestovného ruchu najviac zaujímajú miesta, s ktorými sa spájajú strašidelné historky - mučiarne, bosorky a podobne. Z toho dôvodu budú náplňou tohto ideového zájazdu miesta, ktoré sa svojou podstatou zaraďujú do foriem temného cestovného ruchu ako ghost turizmus.

V priebehu zájazdu sa navštívia miesta spojené s vycestovaním do zahraničia. Zájazd bude lokalizovaný na územie Vyšehradskej štvorky. Navštívených bude 15 miest, ktoré sme rozložili do 6 dní trvania zájazdu.

Pri tvorbe programu zájazdu sme využili internetové mapy a navigácie na odhad časov potrebných na presun medzi jednotlivými miestami. Časovú náročnosť aktivít sme zohľadnili na základe údajov uvedených na internetových stránkach. Časy, ktoré sú v programe vyhradené na osobné voľno, stravovanie a ubytovanie v hoteloch, sú určené odhadom a môžu byť prispôsobené účastníkom zájazdu a/alebo podľa podmienok počasia.

4.2.1 Program 1. dňa zájazdu

Tabuľka 3 – Program 1. dňa zájazdu

Od	Do	Aktivita	Vzdialenosť	Poznámka
7:45	8:00	Stretnutie účastníkov zájazdu	-	Autobusová stanica Žilina
8:00	9:10	Cesta (Žilina – Oravský hrad)	72,5 km	-
9:15	10:45	Prehliadka Oravského hradu	-	-
11:00	13:30	Cesta (Oravský hrad – Krakow)	140 km	-
13:35	15:00	Ubytovanie v hoteli + obed	-	-
15:05	16:15	Cesta (Krakow - Hrad Ogrodzieniec)	63 km	-
16:30	19:00	Prehliadka hradu Ogrodzieniec	-	-
19:05	20:15	Cesta (Hrad Ogrodzieniec – Krakow)	63 km	-
20:20	7:00	Individuálne voľno	-	Večera v hoteli + individuálny program

Zdroj: Vlastné spracovanie

Prvý deň zájazdu:

Zájazd začína stretnutím všetkých účastníkov zájazdu na autobusovej stanici v Žiline. Odtiaľ sa účastníci autobusom presunú k Oravskému hradu. Ako prvú temnú atrakciu sme vybrali Oravský hrad, ktorý svojimi strašidelnými príbehmi a sfilmovaním hororu Upír Nosferatu presne definuje, akým smerom sa nami vytvorený zájazd bude uberať.

Z Oravského hradu sa presunieme do Krakowa, kde sa účastníci ubytujú v hoteli a v rámci individuálneho voľna budú mať vyhradený čas na obed. Po ňom sa autobusom presunú k hradu Ogrodzieniec, ktorý je ďalším stredovekým hradom, s ktorým sa prirodzene spájajú strašidelné historky. Po prehliadke sa účastníci vrátia späť do Krakowa, kde ich čaká hotelová večera a individuálny program.

4.2.2 Program 2 dňa zájazdu

Tabuľka 4 – Program 2. dňa zájazdu

Od	Do	Aktivita	Vzdialenosť	Poznámka
7:00	8:00	Hotelové raňajky	-	-
8:05	8:40	Presun (Hotel – Hrad Wawel)	5km	-
9:00	11.30	Prehliadka Hradu Wawel	-	-
11:35	13:00	Individuálne voľno	-	Obed + individuálny program
13:05	13:25	Cesta (Krakow-centrum – Witkowice Park)	6,5 km	-
13:30	14:30	Prechádzka lesom	-	-
14:45	18:55	Cesta (Witkowice Park – Kudowa-Zdrój)	321 km	-
19:00	20:00	Ubytovanie v hoteli + večera	-	-
20:00	7:00	Individuálne voľno	-	-

Zdroj: Vlastné spracovanie

Druhý deň zájazdu:

Druhý deň zájazdu začíname hotelovými raňajkami. Po nich sa peši presunieme z hotelu k dominante Krakowa – hradu Wawel. Nasleduje prehliadka, ktorá bude trvať dve a pol hodiny. Po nej majú účastníci zájazdu individuálne voľno na obed.

20 minút autobusom od centra Krakowa sa nachádza Park Witkowice, kde účastníci absolvujú hodinovú prechádzku lesom, ktorý je obľúbeným miestom pre výlety lovcov paranormálnych a záhadných aktivít. Odtiaľ sa presunieme do poľského kúpeľného mesta Kudowa-Zdrój, kde sa ubytujeme v hoteli a navečeriame sa. Potom účastníkov zájazdu čaká individuálne voľno.

4.2.3 Program 3. dňa zájazdu

Tabuľka 5 – Program 3. dňa zájazdu

Od	Do	Aktivita	Vzdialenosť	Poznámka
7:00	8:00	Hotelové raňajky	-	-
8:05	8:25	Presun (hotel – Kaplica Czaszek)	-	-
8:30	9:00	Prehliadka Kostnice v Čermnej	-	-
9:10	11:50	Cesta (Kudowa Zdrój – Zamek Czocha)	135 km	-
12:00	14:00	Prehliadka Zámku Czocha	-	-
14:00	15:00	Obed + individuálne voľno	-	Individuálny program
15:05	17:20	Cesta (Zamek Czocha – Praha)	157 km	-
17:30	19:00	Ubytovanie v hoteli + večera	-	-
19:05	19:30	Presun ku Karlovmu mostu	-	-
19:30	20:00	Prehliadka Karlovho mosta	-	-
20:05	7:00	Individuálne voľno	-	Individuálny program

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tretí deň zájazdu:

Tretí deň zájazdu začíname hotelovými raňajkami. Po nich sa z hotela peši presunieme ku Kostnici v Čermnej, inak nazývanou aj Kaplnka lebiek. Odtiaľ navštívime ďalší stredoveký hrad, Zamek Czocha. Po prehliadke hradu je v programe individuálne voľno a obed.

Od Zámku Czocha sa presunieme do Prahy, kde začneme objavovanie českých temných atrakcií. V Prahe sa najskôr ubytujeme v hoteli, a potom máme vyhradený čas na večeru. Po večeri sa presunieme k jednej z najznámejších pražských pamiatok - Karlovmu mostu - s ktorým sa spája ďalší strašidelný príbeh. Po ňom je pre účastníkov zájazdu v programe vyhradené individuálne voľno.

4.2.4 Program 4. dňa zázjazdu

Tabuľka 6 – Program 4. dňa zázjazdu

Od	Do	Aktivita	Vzdialenosť	Poznámka
7:00	8:00	Hotelové raňajky	-	-
8:05	8:55	Presun k Pražskému hradu	-	-
9:00	11:00	Prehliadka Pražského hradu	-	Hlavnou súčasťou prehliadky je veža Daliborka
11:05	11:25	Presun (Pražský hrad – Malé náměstí)	1,5 km	-
11:30	13:00	Historická prehliadka Prahy	-	Stredoveké podzemie, tajné alchymistické laboratórium, žaláre
13:05	14:00	Individuálne voľno + obed	-	Individuálny program
14:05	16:20	Cesta (Praha – Brno)	207 km	
16:30	17:00	Prehliadka Brnenskej kostnice	-	-
17:05	20:15	Cesta (Brno – Bojnice)	-	-
20:20	21:30	Ubytovanie v hoteli + večera	-	-
21:35	7:00	Individuálny program	-	-

Zdroj: Vlastné spracovanie

Štvrtý deň zázjazdu:

Štvrtý deň zázjazdu začíname hotelovými raňajkami. Po nich sa peši presunieme k Pražskému hradu, na ktorom absolvujeme dvojhodinovú prehliadku. Jej hlavnou súčasťou bude veža Daliborka, ktorá svojho času slúžila ako väznica a hladomorňa.

Od Pražského hradu sa presunieme na Malé námestie, kde začne historická prehliadka Prahy spojená s návštevou stredovekého podzemia, tajného alchymistického laboratória a žalárov. Po tejto prehliadke nasleduje individuálne voľno spojené s obedom.

Ďalej sa z Prahy presunieme do Brna, kde navštívime druhú najväčšiu kostnicu v Európe, Kostnicu u Sv. Jakuba.

Po tejto krátkej zastávke v Brne sa presunieme do Bojníc, kde sa účastníci zázjazdu ubytujú v hoteli. Potom ich čaká večera a individuálny program.

4.2.5 Program 5. dňa zájazdu

Tabuľka 7 – Program 5. dňa zájazdu

Od	Do	Aktivita	Vzdialenosť	Poznámka
7:00	8:00	Hotelové raňajky	-	-
8:05	9:30	Individuálne voľno	-	Individuálny program
9:35	9:45	Presun k Bojnickému zámku	500 m	-
10:00	12:00	Prehliadka Bojnického zámku	-	-
12:05	13:25	Cesta (Bojnice – Čachtice)	87 km	-
13:30	14:15	Výstup na Čachtický hrad	2,6 km	-
14:30	16:00	Prehliadka Čachtického hradu	-	-
16:05	16:50	Zostup z Čachtického hradu	2,6 km	-
16:55	17:25	Cesta (Čachtice – Trenčín)	32 km	-
17:30	18:00	Prehliadka Katovho domu v Trenčíne	-	-
18:05	19:00	Ubytovanie v hoteli + večera	-	-
19:05	7:00	Individuálne voľno	-	Individuálny program

Zdroj: Vlastné spracovanie

Piaty deň zájazdu:

Piaty deň zájazdu začíname hotelovými raňajkami, po ktorých nás čaká individuálne voľno Bojniciach. Potom sa presunieme, k Bojnickému zámku, kde od desiatej absolvujeme prehliadku.

Potom sa z Bojníc presunieme do obce Čachtice. Odtiaľ nás čaká trištvrte hodinu trvajúci výstup na Čachtický hrad, kde absolvujeme prehliadku zaobalenú do príbehu Alžbety Bátorovej. Po nej nás čaká zostup z Čachtického hradu a cesta do Trenčína.

V Trenčíne navštívime ďalšiu temnú atrakciu a to Katov dom, v stredoveku určený na drastické vykonávanie spravodlivosti. Po jeho návšteve sa účastníci zájazdu ubytujú v hoteli, kde sa navečerajú, a potom ich čaká individuálne voľno.

4.2.6 Program 6. dňa zájazdu

Tabuľka 8 – Program 6. dňa zájazdu

Od	Do	Aktivita	Vzdialenosť	Poznámka
6:00	7:00	Hotelové raňajky	-	-
7:05	8:35	Cesta (Trenčín – Kostol'any pod Tribečom)	121 km	-
8:40	11:05	Výstup na Veľký Tribeč	7 km	-
11:05	11:30	Individuálna pauza	-	-
11:35	13:25	Zostup z Veľkého Tribeča	7 km	-
13:30	16:15	Cesta (Kostol'any pod Tribečom – Budinsky hrad)	180 km	-
16:30	18:00	Prehliadka Budinského hradu	-	Prehliadka zameraná predovšetkým na labyrint pod hradom
18:00	21:00	Individuálne voľno	-	Individuálny program
21:05	1:00	Cesta (Budapešť – Žilina)	-	-

Zdroj: Vlastné spracovanie

Šiesty deň zájazdu:

Šiesty deň zájazdu začíname hotelovými raňajkami. Po nich sa autobusom presunieme do obce Kostol'any pod Tribečom, kde začne náš výstup na Veľký Tribeč, vrch, ktorý sa zvykne prirovnávať k Bermudskému trojuholníku. Po nasatí atmosféry a porovnaní s Parkom Witkowice, kde rovnako došlo k zmiznutiu ľudí, nás čaká takmer dvojhodinový zostup. Po ňom sa presunieme na poslednú temnú atrakciu tohto zájazdu – Budinsky hrad, kde absolvujeme prehliadku so zameraním na tajomný labyrint pod hradom.

Po poslednej prehliadke nasleduje individuálny program, vhodný na spoločnú večeru všetkých účastníkov zájazdu spojenú s jeho zhodnotením. Po večeri nasleduje cesta domov – autobusová stanica Žilina – a koniec zájazdu.

4.3 Popis atraktivít

Oravský hrad bol pôvodne skalná stavba postavená v románskom a gotickom slohu, avšak neskôr ho prestavali do slohu renesancie a neogotiky. Nachádza sa v obci Oravský Podzámok, v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Hrad sa spomedzi všetkých jeho majiteľov najviac spája s rodom Thurzovcov, ktorí sa podieľali na jeho najrozsiahlejšej prestavbe. Vďaka predstaveniam, ktoré sa tu konajú, môžeme hrad zaradiť medzi najživší na Slovensku. V súčasnosti sa na hrade zvýšila návštevnosť nočných prehliadok spojených s divadelnými predstaveniami a strašidelnými príbehmi (SLOVAKIA TRAVEL 2023). S každým stredovekým hradom sa spájajú rôzne povesti a legendy. Na Oravskom hrade sa vraj doteraz zjavuje Biela pani, manželka rytiera Donča, ktorej na dušičky odsekol ruku a žila iba do Kvetnej nedele. Okrem nej sa na hrade údajne zjavuje aj Čierna pani, manželka Juraja Turza, ktorá prebýva vo verejnosti neprístupnej „čiernej kuchyni“ a dodnes sa prechádza a kontroluje svoje majetky na hrade. Okrem týchto dvoch historiek je hrad spojený aj s natočením nemeckého filmu, Upír Nosferatu, ktorý minulý rok oslávil svoje sté výročie (SLOVANDER 2020).

Hrad Ogródzieniec je najkrajším orlím hniezdom v Sliezskej vojvodstve. Z gotickej obrannej pevnosti sa medzičasom zmenil na pôsobivú renesančno-barokovú stavbu. Podobne ako Oravský hrad bol vypálený a chátral až kým ho v roku 1906 nekúpila Poľská turistická spoločnosť a nezabezpečila pre potreby rozvoja turizmu (POLSKA ORGANIZACJA TURYSTYCZNA 2023). S hradom sa spája strašidelná historka známa ako „Čierny pes z Ogródzieniec“, ktorá hovorí o tom, že ide o reinkarnáciu poľského vojvodu Stanislawa Warszyckého, ktorý mal svoju dušu predat' Diablovej a zachrániť tak svoje sídlo pred švédskou potopou. Preto dodnes na hrade prebýva tento Čierny pes, duch vojvodu bez tela, a chráni svoje bohatstvo. Okrem historky sa hrad teší obľube aj vďaka tomu, že si ho streamovacia spoločnosť Netflix, vďaka jeho atmosfére, vybrala ako jedno z miest pre natáčanie seriálu Zaklínač (CITY WALKS 2020).

Hrad Wawel je najväčším hradom v Poľsku, postavený vo viacerých slohoch. Ako kultúrna pamiatka je zapísaný v svetovom zozname UNESCO. Dlhé roky bol v minulosti sídlom poľských kráľov (KRAKOWTOP 2023). S týmto hradom sa spájajú tri významné strašidelné historky. Na západnom svahu hradu Wawel sa nachádza Dračí brloh. Drak, ktorý tam údajne prebýval bol pre mesto v minulosti veľkým problémom, keďže mu potravou boli

miestne dievčiny a dobytok. V súčasnosti sa v jaskyni nachádza socha tohto draka. Hrad Wawel je známy tým, že sa v ňom nachádzajú krypty s ostatkami významných osôb (králi a ich manželky, slávni vojvodcovia či generáli, umelci a spisovatelia). Podľa jednej miestnej legendy sa tu pochovaní králi stretávajú každoročne 24. decembra v podzemnej komore na vrchu Wawel. (WHAT-WHEN-HOW 2023) Tretia historka sa viaže so zbojníkom z 15. storočia, Krzysztofom Szafraniecom. Okolo Krakowa v tom čase viedli obchodné cesty a tento zbojník mal údajne okrádať ľudí na cestách. To však len do času kým ho odviezli do zlodejskej veže na hrade Wawel a nakoniec bol za svoje zločiny popravený na úpäti senátorskej veže na hrade v roku 1484. Odvtedy sa má hradom potulovať jeho telo bez hlavy (CITY WALKS 2020).

Park Witkowie je lesný komplex nachádzajúci sa na severe Krakowa. Za lesopark sa označuje z toho dôvodu, že sa tu nachádza niekoľko náučných chodníkov, piknikové miesta a detské ihrisko. O tomto mieste sa však hovorí, že v roku 2001 v ňom zmizlo deväť študentov, ktorí sa sem vybrali. S touto informáciou a s vybratím vhodného času, kedy sa rozhodneme miesto navštíviť, sa park stáva vhodnou temnou atrakciou. (CITY WALKS 2020)

Kaplica Czaszek je kaplnkou lebiek v obci Czeremna. Zároveň je jedinou takouto kostnicou v Poľsku a jednou z troch v celej Európe. Z toho dôvodu každoročne láka davы turistov. Celkovo boli steny a strop kostnice obložené asi 3000 lebkami a skríženými hnátmi. Raz ročne, presnejšie o polnoci 14./15. augusta, sa v Kaplnke lebky v Czeremnej koná svätá omša za všetkých, ktorí tam odpočívajú, ale aj za všetkých, ktorí zomreli na následky nevyliciteľných chorôb alebo na následky tzv. nešťastnej náhody (DOLNOSLASKIE NASZEMIASTO 2023).

Zamek Czocha je stredoveká pevnosť nachádzajúca sa v Dolnom Sliezsku v Poľsku. Hrad slúžil ako vojenská pevnosť, sídlo šľachty a škola pre budúcich kráľov. Hrad sa svojim vzhľadom pre marketingové účely zvykne označovať aj ako poľský Rokfort. V hrade sa je možné ubytovať, nachádza sa tu aj reštaurácia a zvyknú sa tu konať svadby a oslavy. Pre ľudí, ktorí sa rozhodnú na hrade stráviť noc sa konajú nočné prehliadky s tematikou všetkého strašidelného, čo hrad ponúka. Jednou z najznámejších strašidelných historiek hradu je historka o majiteľovi, ktorý mal v spálni vedľa posteľe padacie dvierka, ktoré viedli priamo do žalára. Takto tam údajne skončilo veľa dievčín, s ktorými nebol spokojný. V hrade sa tiež nachádza mnoho tajných schodísk. Jedným z nich sa dá dostať do hradnej vežičky, z ktorej

sa naskytne výhľad na areál hradu Czocha. V minulosti však v týchto vežičkách vešali a mučili ľudí a nachádzali sa tam aj malé cely (POLAND TRAVEL EXPERT 2022).

Karlov most ako jedna z najznámejších pamiatok Prahy nechýba v itinerári každého turistu, ktorý sa ju rozhodne navštíviť. Avšak povráva sa, že každý rok 21. júna môžete vidieť 12 bezhlavých duchov kráčať v sprievode z Karlovho mosta späť na Staromestské námestie. Ide o duchov niektorých z 27 mužov popravených na Staromestskom námestí. Tiež sa hovorí, že svätého Jána Nepomuckého zhodili z mosta za to, že odmietol povedať kráľovi priznanie svojej manželky. Ten večer prišla veľká voda a zničila malú časť mosta. Napriek neustálym opravám tohto úseku ho voda každý večer opäť záhadne strhla do hĺbín rieky. Socha svätého Jána Nepomuckého sa teraz pozerá cez most (PRAGUE ON SEGWAY 2023).

Pražský hrad ako symbol Českej republiky, bol sídlom kráľov a rovnako v súčasnosti sídlom prezidentov už od 9. storočia. Celý hradný komplex má rozlohu takmer 70 000 m². Vďaka tomu sa Pražský hrad podľa Guinnessovej knihy rekordov označuje za najväčší na svete. V hradnom komplexe sa na východnom konci Zlatej uličky nachádza veža Daliborka, ktorá slúžila ako väznica. Pomenovaná je po svojom prvom väzňovi Daliborovi z Kozojed, ktorý bol odsúdený na trest smrti zato, že vo svojom dome poskytoval prístrešok nevoľníkom. Legenda hovorí, že sa počas času stráveného vo veži naučil hrať na husle. Tie bolo z veže počuť dovtedy, kým ich tón nadobro ustal. V podlahe veže sa zachoval aj kruhový otvor do hladomorne, kam previnilcov spúšťali pomocou kladky (PRAGUE CITY TOUR 2023).

Historické centrum Prahy. Centrum hlavného mesta Českej republiky je miesto, kde turista odjakživa nájde autentickú atmosféru, križovatky kultúr a štýlov. Pod povrchom, v tajuplnom podzemí, sa toho nachádza ešte viac. Počas prehliadky historického podzemia Prahy je možné navštíviť 500 metrov dlhé chodby, tajné alchymistické laboratórium a stredoveké žaláre, v ktorých človek získa obraz o metódach popravy a mučenia toho času (Samuely 2021).

Kostnica u Sv. Jakuba je ďalšou kaplnkou lebiek zahrnutou v tomto zájazde po temných atrakciách. Nachádza sa v Brne a podľa počtu ľudských lebiek je na druhom mieste v Európe hneď po rozsiahlych a tajuplných katakombách mesta Paríž. Nachádza sa tu vyše päťdesiat tisíc kostrových pozostatkov, ktoré sem boli uložené predovšetkým v čase stredovekých morových a cholerových epidémií, z času tridsaťročnej vojny či švédskeho

obliehania. Dnes je Kostnica u sv. Jakuba turistickou atrakciou a zároveň pietnym miestom. Prehliadku umocňuje autorská hudba brnenského skladateľa Miloša Štedróna zložená špeciálne pre tento priestor (GO TO BRNO 2023).

Bojnický zámok sa nachádza v obci Bojnice, neďaleko mesta Prievidza. Jeho posledným vlastníkom bol rod Pálfiocov. Gróf Ján Pálfi ho na konci 19. storočia nechal prestavať podľa vzoru zámkov situovaných pozdĺž rieky Loira v strednom Francúzsku. Zámok je okrem svojej architektúry a stálym expozíciám umelecko-historického múzea známy aj Medzinárodným festivalom duchov a strašidiel, pravidelne sa konajúcim na prelome mesiacov apríl, máj (SLOVAKIA TRAVEL 2023).

Čachtický hrad vsadený medzi obcami Čachtice a Višňové, v okrese Nové Mesto nad Váhom, v Trenčianskom kraji, je zrúcanina jedného z pohraničných hradov bývalého Uhorska. Hrad sa spája s povest'ou Alžbety Bátorovej, ktorá verila, že kúpaním sa v krvi mladých dievčat, si zachová svoju krásu a mladosť. Z toho dôvodu na hrad stále prichádzali nové, mladé slúžky, z ktorých mnohé už nikto nikdy nevidel. Príbeh „krvavej grófký“, ako ju zvykli volať, bol sfilmovaný známym slovenským režisérom, Jurajom Jakubiskom (SLOVAKIA TRAVEL 2023).

Katov dom v Trenčíne je pôvodný meštiansky dom postavený v renesančnom slohu. Od roku 1412, kedy sa mestu udelil titul slobodného kráľovského mesta, tu sídlil miestny kat, ktorý vykonával spravodlivosť v meste. Počas prehliadky domu je možné prezrieť si všetky nástroje, ktoré využíval - meče, kladu, dereš, okovy, repliku škripca a okrem nich aj halapartne mestských drábov, uniformu mestského policajného kapitána, šable a pušky trenčianskych mestských policajtov (VISIT TRENČÍN 2023).

Tribeč je jadrové pohorie rozprestierajúce sa medzi Nitrou, Zlatými Moravcami, Topoľčanmi a Partizánskym. Pohorie sa zvykne označovať aj ako slovenský Bermudský trojuholník a to z toho dôvodu, že v ňom údajne dochádza k zmiznutiu ľudí. Niektorých ľudí, ktorí sa vybrali na turistiku do pohoria Tribeč, už nikto nikdy nevidel, iných zas našli v dezorientovanom stave (SLOVANDER 2021).

Budinsky hrad, známy aj ako hrad uhorských kráľov, patrí medzi hlavné turistické lákadlá Budapešti. Rozprestiera sa na západnom kopci brehu rieky Dunaj už od 13. storočia. Od toho času menil vzhľad rôznych architektonických štýlov. V roku 1912 bola slávnostne dokončená posledná prestavba hradu. Od roku 1987 je zapísaný v zozname UNESCO. Pod hradom sa nachádzajú 10 kilometrov dlhé podzemné jaskyne, ktoré vďaka svojim

nepriehľadným múrom dostali názov labyrint. 3 kilometre týchto jaskynných útvarov sú prístupné verejnosti a počas 1,5 hodinovej prehliadky môžu návštevníci vidieť pivnice, jaskynné úkryty aj väznicu. Zvyšok dĺžky jaskýň ostáva verejnosti neprístupný z bezpečnostných dôvodov (PRAVDA 2022).

Záver

V tejto bakalárskej práci sme sa zaoberali Temným cestovným ruchom ako jednou z netradičných možností cestovania. V teoretickej časti práce sme špecifikovali čo rozumieme pod temnými atrakciami. Zároveň je nutné podotknúť, že v slovenskej ani v českej literatúre neexistuje autor, ktorý by sa primárne zaoberal tematikou temného cestovného ruchu. Z toho dôvodu, sme sa pri teoretickom vysvetlení opierali prevažne o zahraničných autorov – Stone, Lennon a Foley, ktorí sa ako jedni z prvých začali zaoberať touto témou.

Dôležitým pilierom práce bolo zhodnotiť primárny potenciál pre rozvoj temného cestovného ruchu na Slovensku. Môžeme konštatovať, že na Slovensku existuje mnoho atrakcií, ktoré možno zaradiť do jednotlivých subvariantov temného turizmu. Aby sme zistili povedomie ľudí o temnom cestovnom ruchu a zároveň ich záujem o zúčastnenie sa na takejto forme turizmu, realizovali sme prieskum, aby sme naplnili analytickú časť tejto práce. Výsledky prieskumu sme neskôr využili pri tvorbe návrhu zájazdu.

Náplňou praktickej časti práce bolo pripraviť čo najatraktívnejší návrh zájazdu po vybraných atrakciách temného cestovného ruchu určený pre klientelu mladých ľudí. Keďže sme prieskum zistili, že mladých ľudí na Slovensku v oblasti temného turizmu najviac lákajú miesta spojené so strašidelnými historkami, vybrali sme miesta, ktoré sú nimi známe. Tie sme potom systematicky zakomponovali do 6-dňového zájazdu, počas ktorého navštívime 15 miest opletených legendami a históriou spojenou s nimi v štyroch krajinách Vyšehradskej štvorky.

Nami vytvorený zájazd je možné rozdeliť na viacero samostatných výletov, jeden až dvojdnových, so zohľadnením subjektívneho vnímania atraktívnosti vybraných miest jeho účastníkmi. Takto rozdelený zájazd by mal naplniť potreby ľudí fascinovaných temnými atrakciami, avšak preferujúcich kratšie cesty. Zároveň sa tým zvýši počet nových produktov pre oblasť temného cestovného ruchu.

Bibliografia

Knižné zdroje

1. GOELDNER, Charles R., Ritchie J. R. Brent a Schürerová Lucie. *Cestovní ruch: principy, příklady, trendy*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2014. xviii, 545 s. ISBN 9788025125953. (viaz.)
2. GÚČIK, Marian a kol.. *Cestovný ruch, Hotelierstvo, Pohostinstvo*. Výkladový slovník. 1. vyd. Bratislava, 2006. ISBN 8010003603.
3. GÚČIK, Marian,. *Cestovný ruch: úvod do štúdia*. 1. vyd. Banská Bystrica: Dali-BB, 2010. 307 s. ISBN 9788089090808.
4. KOTÍKOVÁ, Halina. 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha : Grada Publishing, 2013. 208 s. ISBN 9788024746036
5. MARIOT, Peter. 1983. *Geografia cestovného ruchu*. 1. vyd. Bratislava : vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1983. 252 s.
6. MATLOVIČOVÁ, Kvetoslava a kol. 2015. *Turistika a jej formy*. Prešov: GRAFOTLAČ Prešov s. r. o. 550 s. ISBN 9788015304.
7. NOVACKÁ, Ľudmila a kol. 2010. *Cestovný ruch, technika služieb, delegát a sprievodca*. Bratislava : EKONÓM, 2010. 472 s. ISBN 9788022529832
8. PETRŮ, Zdenka. 2007 *Základy ekonomiky cestovného ruchu*. Praha : IDEA SERVIS, 2007. 124 s. ISBN 9788085970555.
9. RYGLOVÁ, Kateřina, Vajčnerová Ida a Burian Michal. *Cestovní ruch - podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 213 s. ISBN 9788024740393

Internetové zdroje

1. CAVE, Jenny. – JOLLIFFE, Lee. 2012. Urban Tourism. Key concepts in tourism. London: Routledge, 2012. pp 268-270 [online]. 2012. cit. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/260125351_Urban_Tourism>
2. CITY WALKS. *Haunted Krakow: The best things to do in Krakow for Halloween*. [online]. 2020. [cit. 2.4.2023]. Dostupné na internete: < [City Walks Kraków \(citywalkspoland.com\)](http://City_Walks_Krakow_(citywalkspoland.com))
3. GÂRBEA, V. Roxana. 2013. *Urban tourism between content and aspiration for urban development*. [online] 2013. [cit. 19.12.2022]. Dostupné na internete: < <http://www.mnmk.ro/en/documents/2013-01/15-13-1-13.pdf>>

4. GOTOBRNO.CZ. *Kostice u sv. Jakuba*. [online]. 2023. [cit. 2.3.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.gotobrnno.cz/misto/kostnice-u-sv-jakuba/>>
5. HAYNES, E. Drake. *Paranormal tourism study of economics and public policy*. 2016. [online]. cit. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <<https://krex.k-state.edu/dspace/handle/2097/32634>>
6. JUREK-BULGA, Karolina. 2023. *Kaplica Czaszek w Kudowie Czerwnej. To jedyne takie miejsce w Polsce!* [online]. 2023. [cit. 3.4.2023]. Dostupné na internete: <<https://dolnoslaskie.naszemiasto.pl/kaplica-czaszek-w-kudowie-czerwnej-to-jedyne-takie-miejsce/ar/c7-8811425>>
7. JURENIENE, Virginija, - RADZEVICIUS, Martynas. 2022. *Peculiarities of Sustainable Cultural Development: A Case of Dark Tourism in Lithuania*. 2022. [online]. cit. [3.1.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.mdpi.com/1911-8074/15/6/264>>
8. KRAKOWTOP. *Krakovský hrad Wawel*. [online]. 2023. [cit. 2.4.2023]. Dostupné na internete: <<https://krakowtop.sk/krakovsky-hrad-wawel/>>
9. LENNON, J. John. 2017. *Dark Tourism* [online]. In: Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice. 2017. [cit. 28.10.2022]. Dostupné na internete: <https://researchonline.gcu.ac.uk/ws/portalfiles/portal/39971695/Lennon_Oxford_Diction_Dark_Tourism_17_10_2016_1.pdf?fbclid=IwAR0ghpnj2RLBSaOnhInugqrLhasLapJxMq3NjJmduwqm1-todOpP9MZECb8>
10. MUDRÍK, Martin. 2018. *Preferencie zástupcov mladej generácie v rámci netradičných foriem cestovného ruchu* [online]. In: Journal of Global Science. 2018, vol. 3, issue 3. [cit. 28.10.2022]. Dostupné na internete: <<http://www.jogsc.com/pdf/2018/3/preferencie.pdf?fbclid=IwAR0efz7vLtYDjdXRjT8O7AJI8n9ofecmQGvpyqveNwTdTi-WjFmsQfhkwdc>>. ISSN 2453756X
11. O'HARA, Kenton. 2008. *Understanding Geocaching practices and motivations*. [online]. 2008. cit. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/221516561_Understanding_geocaching_practices_and_motivations>
12. PIETER-JAN, Oddens. 2016. *From dark ages to dark tourism*. [online]. In: MMNIEUWS. 2016. [cit. 28.10.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.mmnieuws.nl/article/from-dark-ages-to-dark-tourism-death-spirituality-and-the-modern-tourist/?fbclid=IwAR17KP5X4GD-uf8iUrqdGb9NqjFevXg0Xc8PjuunVPBJzOAujsZmn9cgkBU>>

13. POLAND TRAVEL EXPERT. *Visit the stunning Czocha Castle*. [online]. 2022. [cit. 3.4.2023]. Dostupné na internete: <<https://polandtravelexpert.com/czocha-castle/>>
14. POLSKA ORGANIZACJA TURYSTYCZNA. *Zamek Ogrodzieniec*. [online]. 2023. [cit. 2.4.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.polska.travel/pl/szlaki/zamek-ogrodzieniec>>
15. PRAGUE ON SEGWAY. *The Ghost Child of Charles Bridge Legend*. [online]. 2023. [cit. 2.4.2023]. Dostupné online: <<https://pragueonsegway.com/ghost-child-charles-bridge-legend/>>
16. PRAGUE.EU. *Pražský hrad – Daliborka*. [online]. 2023. [cit. 3.4.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/49/prazsky-hrad-daliborka>>
17. PRAVDA.SK. *Tajomné jaskyne pod Budínskym hradom ukrývali vojenskú nemocnicu aj štátne zlaté zásoby*. [online]. 2022. [cit. 2.3.2024]. Dostupné na internete: <<https://cestovanie.pravda.sk/mesta/clanok/645000-tajomne-jaskyne-pod-budinskym-hradom-ukryvali-vojensku-nemocnicu-aj-statne-zlate-zasoby/>>
18. SAMUELY, Lenka. *Pod Prahou existuje tajemné podzemní město, úžasné mraveniště katakomb a tunelů*. [online]. 2021. [cit. 2.4.2023]. Dostupné online: <<https://www.poznatsvet.cz/clanek/prazske-podzemi-30000215.html>>
19. SLOVAKIA.TRAVEL. *Bojnický zámok*. [online]. 2023 [cit. 2.3.2023]. Dostupné na internete: <<https://slovakia.travel/bojnicky-zamok>>
20. SLOVAKIA.TRAVEL. *Čachtický hrad*. [online]. 2023. [cit. 2.3.2023.]. Dostupné na internete: <<https://slovakia.travel/cachticky-hrad>>
21. SLOVAKIA.TRAVEL.SK. *Oravský hrad*. [online]. 2023. [cit. 2.4.2023]. Dostupné na internete: <<https://slovakia.travel/oravsky-hrad>>
22. SLOVANDER.SK. *Kde sa končia povery a začína sa pravda o Tribečskom štvoruholníku?* [online]. 2021. [cit. 2.3.2023]. Dostupné na internete: <<https://slovander.sk/tajomno/kde-sa-koncia-povery-a-zacina-sa-pravda-o-tribeckom-stvoruholniku/>>
23. SLOVANDER.SK. *Lovci duchov na Oravskom hrade: Potvrdili paranormálne javy?* [online]. 2020. [cit. 2.4.2023]. Dostupné na internete: <<https://slovander.sk/tajomno/lovci-duchov-na-oravskom-hrade-potvrdili-paranormalne-javy/>>
24. SOBANH, E. Elnasr Abu. 2022. *Sustainable Reuse of Dark Archaeological Heritage Sites to Promote Ghost Tourism in Egypt: The Case of the Baron Palace*. [online].

2022. cit. [3.1.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.mdpi.com/2571-9408/5/4/183>>
25. STONE, R. Philip. - SHARPLEY, R. 2008. *Consuming Dark Tourism: A Thanatological Perspective* [online]. In: Annals of Tourism Research. 2008. [cit. 28.10.2022]. Dostupné na internete: <<file:///C:/Users/simon/Downloads/CONSUMING20DARK20TOURISM20A20Thanatological20Perspective.pdf>>
 26. STONE, R. Philip. 2005. *Consuming Dark Tourism: a call for research*. [online]. 2005. [cit. 28.10.2022]. Dostupné na internete: <https://works.bepress.com/philip_stone/5/>
 27. STONE, R. Philip. 2010. *Death, Dying and Dark Tourism in Contemporary Society: A Theoretical and Empirical Analysis* : dizertačná práca. [online]. University of Central Lancashire. 2010. 497 s. [cit. 28.10.2022]. Dostupné na internete: <https://clock.uclan.ac.uk/1870/1/StonePPhD_thesis_final.pdf?fbclid=IwAR1NNaUtsjrY6pxoR-zi2tKdVywt66VuMS8QicM0Ey-8mTHaoFHnGWIqzyQ>
 28. UNWTO. *Glossary of Tourism Terms*. [online]. 2008. [cit. 2.4.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>>
 29. VAN der Merwe, C.D., 2014. *Battlefields Tourism: The status of heritage tourism in Dundee, South Africa*. In: Rogerson, C.M. and Szymańska, D. editors, Bulletin of Geography. Socio-economic Series, No. 26, Toruń: Nicolaus Copernicus University, pp. 121–139. [online]. 2014. cit. [3.1.2023] Dostupné na internete: <<https://apcz.umk.pl/BGSS/article/view/bog-2014-0049/4757>>
 30. VISIT.TREŇČÍN. *Katov Dom*. [online]. 2023. [cit. 2.3.2023]. Dostupné na internete: <<https://visit.trencin.sk/katov-dom/>>
 31. WHAT-WHEN-HOW. *Wavel Royal Castle, Kraków, Poland (Haunted)*. [online]. 2023. [cit. 2.4.2023]. Dostupné online: <<https://what-when-how.com/haunted-places/wavel-royal-castle-krakow-poland-haunted-place/>>

Prílohy

Príloha č. 1 – Tabuľka dôležitých informácií – Oravský hrad

Príloha č. 2 – Tabuľka dôležitých informácií – Hrad Ogrodzieniec

Príloha č. 3 – Tabuľka dôležitých informácií – Hrad Wawel

Príloha č. 4 – Tabuľka dôležitých informácií – Kaplica Czaszek

Príloha č. 5 – Tabuľka dôležitých informácií – Hrad Czocho

Príloha č. 6 – Tabuľka dôležitých informácií – Pražský hrad

Príloha č. 7 – Tabuľka dôležitých informácií – Kostnica u Sv. Jakuba

Príloha č. 8 – Tabuľka dôležitých informácií – Bojnický zámok

Príloha č. 9 – Tabuľka dôležitých informácií – Čachtický hrad

Príloha č. 10 - Tabuľka dôležitých informácií – Katov dom v Trenčíne

Príloha č. 11 – Tabuľka dôležitých informácií – Budinsky hrad

Príloha č. 12 – Vzor nevyplneného dotazníka